

EVALUATIE VAN DE PILOTS DUALE
TRAJECTEN SOCIALE ACTIVERING EN
OPVOEDINGSONDERSTEUNING IN
TILBURG

- eindrapport -

Drs. M. Brink
Dr. J. Klaver

Amsterdam, oktober 2004
Regioplan publicatienr. 1174

Regioplan Beleidsonderzoek
Nieuwezijds Voorburgwal 35
1012 RD Amsterdam
Tel.: 020 - 5315315
Fax : 020 - 6265199

Onderzoek, uitgevoerd door Regioplan
Beleidsonderzoek in opdracht van de gemeente
Tilburg.

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord

1	Inleiding.....	1
1.1	Inleiding	1
1.2	Onderzoeksvragen	1
1.3	Aanpak en dataverzameling	1
1.4	Leeswijzer	6
2	Achtergrond van duale trajecten en een kore beschrijving van de pilots	7
2.1	Inleiding	7
2.2	Achtergrond duale trajecten opvoedingsondersteuning en sociale activering.....	7
2.3	Beschrijving van de pilots in Tilburg	10
3	De aanbesteding.....	15
3.1	Inleiding	15
3.2	Ervaringen met de aanbesteding.....	15
3.3	Knelpunten en succesfactoren	18
4	Werving en selectie	21
4.1	Inleiding	21
4.2	Ervaringen van de aanbieders met de werving.....	21
4.3	Ervaringen van de aanbieders met de selectie.....	23
4.4	Ervaringen van de deelnemers met de werving en selectie.....	24
4.5	Succesfactoren en knelpunten	25
5	De pilots in de praktijk	27
5.1	Inleiding	27
5.2	Inhoud van de pilots sociale activering	27
5.3	Inhoud van de pilots opvoedondersteuning.....	29
5.4	Begeleiding.....	30
5.5	Ervaringen van de deelnemers.....	31
5.6	Randvoorwaarden: kinderopvang.....	32
5.7	Samenwerking gemeente en aanbieders.....	33
5.8	Succesfactoren en knelpunten	34

6	De resultaten.....	37
6.1	Inleiding	37
6.2	Kwanitatieve resultaten	37
6.3	Kwalitatieve resultaten	45
6.4	Knelpunten en succesfactoren	48
7	Conclusies en aanbevelingen.....	51
7.1	Uitkomsten van het onderzoek	51
7.2	Resultaatdefiniëring.....	58
7.3	Richtlijnen en randvoorwaarden voor de inrichting van duale trajecten.....	59
Bijlagen:		
Bijlage 1:	Onderzoeksvragen	65
Bijlage 2:	Overzicht van de respondenten.....	67
Bijlage 3:	Overzicht van de pilots.....	69
Bijlage 4:	Tabellen bij hoofdstuk 6.....	79

VOORWOORD

In de afgelopen jaren is er door gemeenten veel geïnvesteerd in de inburgering van oud- en nieuwkomers. In de ontwikkeling van het cursusaanbod wordt steeds meer rekening gehouden met de behoeften van deelnemers aan inburgeringsprogramma's. In Tilburg is gekozen voor het ontwikkelen van een vraaggestuurde wijze van werken. Uit eerder onderzoek in deze gemeente bleek dat oudkomers behoefte hebben aan zogenaamde duale trajecten; de combinatie van het leren van Nederlands als tweede taal (NT2) met een andere activiteit, zoals opvoedingsondersteuning, werk of sociale activering. Om ervaring op te doen met duale trajecten zijn in 2003 in de gemeente Tilburg tien pilots duale trajecten opvoedingsondersteuning en sociale activering opgestart. RegioPlan heeft het verloop en de resultaten van de pilots voor de gemeente geëvalueerd.

Het onderzoek is op prettige wijze begeleid door de heer M. Erciyas en de heer R. Kalalo van de gemeente Tilburg. Een woord van dank gaat tevens uit naar de respondenten namens de uitvoerende instellingen en de geïnterviewde deelnemers aan de pilots. Zij zijn ons zeer behulpzaam geweest bij de uitvoering van dit onderzoek.

Tot slot willen we binnen RegioPlan Elanor Tromp bedanken voor haar inzet bij de organisatie en uitvoering van de groepsgesprekken met de deelnemers en de afname van interviews met de uitvoerende instellingen. Ook willen we het secretariaat bedanken voor het verzorgen van de lay-out van het eindrapport.

Amsterdam, oktober 2004

Jeanine Klaver (projectleiding)

Marjolein Brink

1 INLEIDING

1.1 Inleiding

In de gemeente Tilburg lopen in de periode september 2003- juli 2004 tien pilots duale trajecten opvoedingsondersteuning en sociale activering. Het streven van de gemeente is om de duale trajecten in de tweede helft van 2004 een structurele plek te geven in het cursusaanbod voor inburgeraars. Teneinde tot een weloverwogen keus te komen voor de beste aanbieders van de trajecten heeft de gemeente Regioplan gevraagd de pilots te evalueren. De gemeente wil tevens op basis van het onderzoek tot een goede formulering van een bestek kunnen komen.

1.2 Onderzoeksvragen

Zoals in de inleiding staat vermeld is het doel van dit onderzoek een evaluatie van de pilots opvoedingsondersteuning en sociale activering en het doen van aanbevelingen voor het bestek. We hebben hiertoe drie clusters van onderzoeksvragen geformuleerd die betrekking hebben op:

- een kwantitatieve evaluatie van de pilots met betrekking tot het aantal en kenmerken van de deelnemers, duur en intensiteit van de pilots en de resultaten in termen van uitstroom en doorstroom, uitval en toename van taalbeheersing;
- een kwalitatieve beoordeling van de pilots door de deelnemers, aanbieders van trajecten en de gemeente met betrekking tot de werving en selectie, de inhoudelijke vormgeving van de trajecten, de behaalde resultaten en de samenwerking tussen de verschillende betrokken actoren;
- de rol van de gemeente als regisseur en opdrachtgever van de pilots.

In bijlage 1 wordt een volledig overzicht gegeven van de onderzoeksvragen.

1.3 Aanpak en dataverzameling

Voordat we ingaan op de wijze van dataverzameling willen we eerst kort aandacht besteden aan het analysekader voor de beoordeling van de resultaten van de pilots.

De beoordeling van de resultaten van duale trajecten kan geschieden aan de hand van zowel kwantitatieve als kwalitatieve indicatoren. Bij een kwantitatieve beoordeling gaat het vooral

om zaken als het aantal deelnemers, het verzuim, de uitval, de uitstroom, verbetering van het taalniveau et cetera. Gebleken is dat een dergelijke exercitie niet altijd eenvoudig is. Zo zijn de doelen op het gebied van sociale activering en opvoedingsondersteuning vaak niet zodanig geoperationaliseerd dat eenvoudig kan worden vastgesteld of deze zijn behaald of niet. De andere component van het duale traject, de voortgang met betrekking tot de beheersing van de Nederlandse taal, is in principe eenvoudiger vast te stellen door te toetsen aan het begin en aan het eind van het traject. Ook hier moet echter een kritische kanttekening gemaakt worden. Uitvoerders van duale trajecten hebben geconstateerd dat de verplichte taaltoetsen die op dit moment worden ingezet niet altijd aansluiten bij het specifieke karakter van het duale traject. De vraagstelling en situaties sluiten vaak niet aan bij de situatie van de cursisten, zodat deze niet kunnen laten zien wat zij wel weten. Dit leidt volgens betrokkenen vaak tot vreemde, moeilijk interpreteerbare, toetsresultaten.

Vanwege de gesignaleerde problemen bij een kwantitatieve beoordeling van de duale trajecten, is een kwalitatieve beoordeling van de trajecten eveneens noodzakelijk. Daarbij is een aantal aspecten van belang. Het eerste betreft uiteraard de *inhoud* van de trajecten: er dient een goede afstemming te zijn tussen de componenten NT2 en opvoedingsondersteuning c.q. sociale activering. Daarnaast kan een aantal andere belangrijke succes- en faalfactoren voor duale trajecten worden aangegeven. Deze factoren hebben betrekking op de werving en selectie, het doelperspectief, de begeleiding, de samenwerking en de afspraken.¹ Hieronder wordt het belang van deze factoren kort toegelicht.

Inhoud

In een duaal traject moet de som meer zijn dan de delen. Dat wordt bereikt door een goede inhoudelijke afstemming tussen de taallessen en de praktijklessen. De taallessen dienen als voorbereiding op en verwerking van de praktijklessen. Tegelijkertijd moeten de afzonderlijke doelen - het verbeteren van de Nederlandse taal en het vergroten van de participatie en betrokkenheid bij de samenleving - niet uit het oog verloren worden. Korevaar en Mateman wijzen tevens op het belang om het doel en de inhoud van het traject af te stemmen met de deelnemers. Door het maken van heldere afspraken aan het begin van het traject wordt duidelijk wat beide partijen van elkaar verwachten. Bij voorkeur worden deze afspraken op schrift gesteld.

Werving en Selectie

Een goede werving en selectie van geschikte kandidaten zijn van groot belang voor het welslagen van een project. Knelpunten op dit gebied komen vaak voort uit een gebrek aan informatie over kennis en vaardigheden van potentiële deelnemers. Dit kan worden veroorzaakt

¹ Mateman en Korevaar (2003) *Duale trajecten in de praktijk: successen en knelpunten*. Den Haag: Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

doordat die informatie niet beschikbaar is of doordat de desbetreffende informatie niet wordt opgevraagd. Een sleutelfactor voor goede werving en selectie blijkt het opstellen en strikt hanteren van een zo helder en concreet mogelijk deelnemersprofiel. In een dergelijk profiel, dat aan alle betrokken partijen gecommuniceerd dient te worden, staat omschreven welke eisen aan deelnemers worden gesteld in termen van vaardigheden, kennis, motivatie en dergelijke.

Doelperspectief

Ook wat de doelen van duale trajecten betreft, zijn er knelpunten en succesfactoren te benoemen. Een knelpunt ontstaat als een duidelijk doelperspectief ontbreekt. Zo constateren Mateman en Korevaar (2003) dat bij duale trajecten, die gericht zijn op werk, het voor deelnemers belangrijk is om te weten wat het doel op lange termijn is (dat wil zeggen werk), onder meer voor het instandhouden van de motivatie van deelnemers. Ook voor andersoortige trajecten geldt dat het helder formuleren van (tussen)doelen een belangrijke voorwaarde tot succes is.

Begeleiding

Uit de studie van Mateman en Korevaar blijkt eveneens dat een goede begeleiding van de deelnemers van essentieel belang is voor het welslagen van een traject. Deze begeleiding moet intensief zijn en door een vaste contactpersoon plaatsvinden. In de praktijk blijkt dat de begeleiding niet altijd goed vorm krijgt omdat het veel tijd kost en degenen die de begeleiding uitvoeren daar niet altijd voor getraind zijn.

Samenwerking en afspraken

Een goede communicatie is eveneens een sleutelfactor. Bij veel duale trajecten treedt in de praktijk het *knelpunt* op dat betrokken organisaties niet op de hoogte zijn van een aantal zaken zoals het deelnemersprofiel, het tijdpad of de exacte doelstelling. Dit leidt vrijwel onvermijdelijk tot problemen. Het is daarom van belang dat alle partijen in een vroeg stadium bij het traject betrokken zijn, dat zij regelmatig met elkaar overleggen en dat onderlinge afspraken worden vastgelegd. Het formaliseren van de onderlinge afspraken, bijvoorbeeld in de vorm van prestatieafspraken en duidelijke verdeling van verantwoordelijkheden, is een succesfactor.

Bovengenoemde factoren vormen een belangrijke leidraad voor de kwalitatieve evaluatie van de pilots.

De feitelijke dataverzameling

Voor de beantwoording van de onderzoeksvragen is gebruikgemaakt van drie methoden van onderzoek:

- A. een kwantitatieve analyse van de resultaten;
- B. interviews met de gemeente en aanbieders van de duale trajecten;
- C. groepsgesprekken met de deelnemers.

Hieronder worden de verschillende onderdelen van het onderzoek nader uitgewerkt.

A. Kwantitatieve analyse van de resultaten

De gemeente Tilburg houdt de gegevens van de oudkomers bij in verband met de eisen van het rijk voor de afrekening van de oudkomersgelden en de Monitor Oudkomers. Deze gegevens vormen de basis voor de kwantitatieve evaluatie van de pilots. De gegevens die in deze registratie zijn opgenomen, zijn:

- stroomcijfers (instroom, uitstroom, doorstroom, uitval);
- taalvaardigheid deelnemers zowel voorafgaande aan als na afloop van het traject;
- achtergrondkenmerken deelnemers (land van herkomst, leeftijd, geslacht);
- vervolgactiviteiten.

Daarnaast is een analyse gemaakt van de aanwezigheidspercentages van de deelnemers. Deze gegevens worden maandelijks door de aanbieders van de pilots aangeleverd aan de gemeente.

B. Interviews met de gemeente en aanbieders

Bij de uitvoering van de individuele pilots zijn in principe meer partners betrokken, zoals bijvoorbeeld de taalaanbieder en de aanbieder van sociale activering, of een Brede School en een onderwijsaanbieder.

Alle betrokken aanbieders zijn telefonisch geïnterviewd. In totaal zijn er zeventien interviews gehouden. In bijlage 2 staat een overzicht van de respondenten.

Daarnaast zijn er face-to-face interviews gehouden met twee vertegenwoordigers van de gemeente. Het betreft de beleidsmedewerker die verantwoordelijk is voor de pilots opvoedingsondersteuning en de consultant inburgering. De consultant functioneert als vraagbaak voor de pilots inzake registratie en monitoring.

De aanbieders en de vertegenwoordigers van de gemeente zijn aan de hand van een itemlijst geïnterviewd. Hieronder staat een overzicht van de onderwerpen die in deze gesprekken aan de orde zijn gekomen.

Respondent	Onderwerpen
Gemeente	<ul style="list-style-type: none"> - Werving van deelnemers - Invulling trajectbewaking/aansturing door gemeente - Invulling regierol gemeente - Inhoud van de trajecten - Nakomen van rapportageverplichtingen door aanbieders - Evaluatie administratieve afhandeling van trajecten (betalingen e.d.) - Oordeel over aanbestedingsprocedure - Oordeel over duale gehalte van trajecten - Oordeel over resultaten pilots ten opzichte van reguliere trajecten - Meerwaarde pilot voor sociale en maatschappelijke integratie - Samenwerking tussen partijen - Knelpunten en succesfactoren
Respondent	Onderwerpen
Aanbieder	<ul style="list-style-type: none"> - Invulling trajectbewaking door gemeente - Invulling regierol gemeente - Werving & selectie - Wijze van invulling programma voor deelnemers aan pilot - Invulling trajectbegeleiding - Rapportage verplichtingen - Meerwaarde pilot voor sociale en maatschappelijke integratie - Administratieve afhandeling trajecten door gemeente - Oordeel over aanbestedingsprocedure - Samenwerking tussen partijen - Knelpunten en succesfactoren

C. Groepsgesprekken met de deelnemers

De ervaringen en tevredenheid van de deelnemers zijn gemeten door middel van groepsgesprekken. In de oorspronkelijke opzet werd uitgegaan van twee groepsgesprekken. Eén voor deelnemers aan verschillende pilots sociale activering en één voor deelnemers aan de verschillende pilots opvoedingsondersteuning. In de praktijk bleek dat het moeilijk was om een moment te vinden waarop deelnemers van de verschillende pilots gezamenlijk bijeen konden komen. Tevens waren slechts weinig vrouwen bereid/in staat naar een locatie in een ander gedeelte van de stad te komen. Daarom zijn er uiteindelijk zes groepsgesprekken gehouden: twee voor de pilots sociale activering en vier voor de pilots opvoedingsondersteuning. De groepsgesprekken hebben eind juni 2004 plaatsgevonden.

De gesprekken zijn in het Nederlands gevoerd. Dat bleek nauwelijks problemen op te leveren. Incidenteel hebben vrouwen van dezelfde etnische herkomst elkaar ondersteund bij het vinden van de juiste begrippen.

In de gesprekken is aandacht besteed aan:

- de verwachtingen van de deelnemers;
- de cursusinhoud en de lesmethoden;
- ervaringen met eerdere taalcursussen;
- de maatschappelijke participatie van de deelnemers;
- de tevredenheid van de deelnemers;

- oordeel over de begeleiding;
- knelpunten en succesfactoren.

1.4 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 gaan we nader in op de achtergrond van duale trajecten en geven we een korte beschrijving van de pilots. In hoofdstuk 3 komen de ervaringen rond de aanbesteding aan de orde. In hoofdstuk 4 is er aandacht voor werving en selectie. In hoofdstuk 5 wordt vervolgens ingegaan op de inhoud van de pilots in de praktijk. Het gaat in dit hoofdstuk met name om de inhoud van het lesprogramma en de vorm van begeleiding. Daarnaast is in dit hoofdstuk aandacht voor de randvoorwaarden en de samenwerking tussen de verschillende betrokken actoren. In hoofdstuk 6 worden de resultaten van de pilots in zowel kwantitatieve als kwalitatieve zin in kaart gebracht. We besluiten met de belangrijkste conclusies en aanbevelingen in hoofdstuk 7.

2 ACHTERGROND VAN DUALE TRAJECTEN EN EEN KORTE BESCHRIJVING VAN DE PILOTS

2.1 Inleiding

In de afgelopen jaren is er door de rijksoverheid en de gemeenten veel geïnvesteerd in de inburgering van oud- en nieuwkomers. Steeds duidelijker wordt dat voor een succesvolle afronding van inburgeringsprogramma's meer gekeken moet worden naar de behoeften en wensen van allochtonen. In dat kader heeft de gemeente Tilburg de Taskforce inburgering Tilburg (TinT) opgericht. TinT coördineert het beleid en de organisatie van de inburgering in Tilburg. Eén van de speerpunten van TinT is het ontwikkelen van een vraaggestuurde wijze van werken. In het kader hiervan heeft RegioPlan in 2002 onderzoek gedaan naar de cursusbehoefte van oudkomers in Tilburg.¹ Hieruit bleek onder meer dat een ruime meerderheid van de ondervraagde oudkomers aangaf de voorkeur te geven aan een duaal traject. De gemeente ziet ook het belang van duale trajecten en is daarom een tiental pilots duale inburgeringstrajecten opvoedingsondersteuning en sociale activering gestart.

In dit hoofdstuk gaan we eerst nader in op de achtergrond van de duale trajecten in het algemeen, vervolgens geven we een analysekader waarbinnen de pilots geëvalueerd kunnen worden. Tevens geven we aan de hand van de projectplannen een beschrijving van de tien pilots die in 2003 in Tilburg zijn gestart.

2.2 Achtergrond duale trajecten opvoedingsondersteuning en sociale activering

De belangrijkste kenmerken van een duaal traject zijn dat het Nederlands taalonderwijs direct wordt gekoppeld aan het doelperspectief van de inburgeraar. Afhankelijk van dit doelperspectief kan het duaal traject bestaan uit een combinatie van NT2 met werk, opleiding, opvoedingsondersteuning of sociale activering. De taal cursus en de inhoud van het andere trajectonderdeel zijn in een duaal traject met elkaar verweven en worden in de praktijk geoefend. De taalverwerving is dus geen doel op zich, maar is verbonden met het functioneren in de maatschappelijke situatie, zodat er voor de inburgeraar samenhang ontstaat tussen het geleerde en de toepassing. Bij opvoedingsondersteuning heeft de taal bijvoorbeeld betrekking op de thuissituatie en de school, en komen vaardigheden zoals voorlezen aan de orde. Bij sociale

¹ Leveling en Klaver (2002), *Cursusbehoefteonderzoek oudkomers Tilburg*. Amsterdam: RegioPlan.

activering kan, afhankelijk van de manier waarop sociale activering is ingevuld, het taalonderwijs betrekking hebben op een veelheid aan activiteiten.²

Duale inburgeringstrajecten opvoedingsondersteuning

Een belangrijk uitgangspunt bij de cursussen opvoedingsondersteuning is dat ondersteuning van de ouders bijdraagt aan een betere ontwikkeling en integratie van hun kinderen in de Nederlandse samenleving. Het gaat om het voorkomen en tegengaan van achterstanden. De wijze waarop deze notie gestalte krijgt in trajecten verschilt. Zo zijn er trajecten opvoedingsondersteuning die vooral gericht zijn op het verbeteren van de interactie tussen ouder en kind. In andere trajecten staan vooral de ontwikkeling en activering van de opvoeder zelf centraal.³ Voor de exacte invulling van de trajecten zijn vooral de leeftijd en de daarmee samenhangende opvoedingsvraagstukken van belang.

De gemeente Tilburg heeft in het bestek van 2003 de contouren voor de pilots opvoedingsondersteuning als volgt omschreven:

Doelgroep:

Duale trajecten opvoedingsondersteuning zijn bestemd voor inburgeraars vanaf achttien jaar.⁴ Het gaat om ouders van kinderen in de leeftijd van nul tot vier jaar en om ouders met kinderen in de leeftijd van vier tot twaalf jaar.

Doel:

Het doel van de trajecten is dat de taalverwerving de begripsvorming vergroot en de communicatiemogelijkheden van de opvoedende inburgeraar versterkt. De taalverwerving moet geoefend worden in de praktijk en de ervaringen moeten weer ingebracht worden in de taallessen.

Inhoud:

De inhoud van de trajecten bestaat uit verschillende onderdelen. Het gaat om de uitwisseling van en oefening over opvoedingsgerelateerde onderwerpen zoals het onderwijsstelsel, het belang van diploma's, huiswerk, ouderavonden, gewoonten en gebruiken van de jeugd in de Nederlandse samenleving, opvoedingsvraagstukken, drugs, sport, seksualiteit en gezondheidszorg. De keuze van de thema's wordt bepaald door de leeftijd van de kinderen, de behoeften van de opvoeders en eventueel het schoolprogramma van de kinderen.

² Taskforce Inburgering (2002) *Duale trajecten opvoedingsondersteuning en sociale activering*. Sleutels tot inburgering 13. Den Haag: Taskforce Inburgering.

³ Zie voetnoot 2.

⁴ In het bestek werden zowel oud- als nieuwkomers genoemd. In de praktijk hebben alleen oudkomers kunnen deelnemen aan de trajecten.

Duale inburgeringstrajecten sociale activering

Sociale activering kan gedefinieerd worden als: “het verhogen van de maatschappelijke participatie en het doorbreken of voorkomen van sociaal isolement door het verrichten van sociale-activeringsactiviteiten die eventueel een eerste stap op weg naar betaald werk kunnen betekenen”.⁵ Het betreft personen, veelal met een uitkering, die een dusdanig grote afstand tot de arbeidsmarkt hebben dat zij (op korte termijn) niet bemiddelbaar zijn naar de arbeidsmarkt. Sociale activeringstrajecten kunnen opgezet zijn vanuit de welzijnsinvalhoek of vanuit de invalshoek werk en inkomen. In het eerste geval zijn het voorkomen van sociaal isolement en het bevorderen van maatschappelijke participatie de belangrijkste doelen. In het tweede geval gaat het vooral om het ontwikkelen van het arbeidspotentieel van de betrokkenen met eventueel op termijn uitzicht op een gesubsidieerde of reguliere plaats op de arbeidsmarkt. Gezien de brede definiëring van het begrip sociale activering is het niet verwonderlijk dat er een grote variatie bestaat in het soort trajecten. De sociale activering kan bijvoorbeeld bestaan uit vrijwilligerswerk, cursussen gericht op sociale of praktische redzaamheid, leerwerkplaatsen et cetera.

De gemeente Tilburg heeft in het bestek van 2003 de contouren voor de pilots sociale activering als volgt omschreven:

Doelgroep:

Duale trajecten sociale activering zijn bestemd voor inburgeraars die ver van de arbeidsmarkt afstaan en in een sociaal isolement verkeren of dreigen te raken.⁶ De groep kan verschillen in opleidingsniveau en competenties.

Doel:

Het doel van de trajecten is niet alleen inburgering en taalverwerving, maar evenzeer de sociale activering van de doelgroep. Met sociale activering worden activiteiten bedoeld die gericht zijn op het versterken van de sociale zelfredzaamheid van de inburgeraars in de Nederlandse samenleving teneinde sociaal isolement te voorkomen of te doorbreken en maatschappelijke participatie te bevorderen.

Inhoud:

De inhoud van de trajecten bestaat uit minimaal twee componenten die gelijktijdig en elkaar beïnvloedend worden aangeboden. Het gaat om Nederlands taalonderwijs en om sociale activering. De activering kan bestaan uit vrijwilligerswerk, een oriëntatie op de woonwijk en bredere leefomgeving, cursussen die de belangstelling vergroten of hobby's stimuleren, sportbeoefening en dergelijke. De verschillen in opleidingsniveau en competenties van de doelgroep zijn van belang voor het bepalen van de inhoud van het programma en het formuleren van de doelstelling.

⁵ ISSA (2001) *Kleurrijke sociale activering*. Den Haag: Informatie- en servicepunt Sociale Activering.

⁶ In het bestek werden zowel oud- als nieuwkomers genoemd. In de praktijk hebben alleen oudkomers kunnen deelnemen aan de trajecten.

2.3 Beschrijving van de pilots in Tilburg

De aanbieders van de duale trajecten hebben een pilotvoorstel ingediend aan de hand van een door de gemeente verschaft bestek. Tevens was er een handboek duale trajecten voor uitvoerders beschikbaar waarin een handreiking is opgenomen over de informatie die uitvoerders aan de gemeenten moeten verschaffen.

Er zijn tien pilots gefinancierd door de gemeente. Vier pilots richten zich op de duale trajecten sociale activering en zes pilots op opvoedingsondersteuning. Hieronder staat per pilot kort beschreven wie de uitvoerende organisaties zijn, welke oudkomers in aanmerking komen voor de pilots en wat het doel van de pilots is. In bijlage 2 staat een uitgebreidere beschrijving per pilot.

Per type duaal traject geven we kort een beschrijving van de pilots aan de hand van een aantal criteria.

Sociale activering

Er zijn vier pilots sociale activering. Vier organisaties hebben een pilot aangevraagd. Twee pilots maken gebruik van dezelfde taalaanbieder.

Naam pilot	: Duaal traject sociale activering
Hoofdaannemer	: Stichting Experimenten Werkgelegenheid (SEW)
Uitvoerder NT2	: Sie se Pol
Uitvoerder sociale activering	: SEW
Doelgroep	: Vrouwen tussen de 40-55, vaak alleenstaand, (functioneel) analfabeet, gezondheidsproblemen en een geïsoleerd bestaan.
Doelperspectief	: Op één of andere wijze actief worden in de samenleving.

Naam pilot	: Oudkomers in Tilburgse wijk
Hoofdaannemer	: Palet
Uitvoerder NT2	: Manedi
Uitvoerder sociale activering	: Palet, wijkcentrum 't Sant
Doelgroep	: Allochtone mannen en vrouwen uit Tilburg West.
Doelperspectief	: Beschikken over noodzakelijke mondelinge taalvaardigheid in een beoogd domein, inzicht in talige communicatieve belemmeringen, initiatieven tonen om deel te nemen aan een sociaalgerelateerde activiteit. Bewustwording van positie in de samenleving.

Naam pilot	: Duaal traject sociale activering Centrum Buitenlandse Vrouwen (CBV)
Hoofdaannemer	: CBV
Uitvoerder NT2	: CBV
Uitvoerder sociale activering	: CBV
Doelgroep	: Allochtone vrouwen van 20 tot 60 jaar, onderverdeeld naar beginner, midden en gevorderd.
Doelperspectief	: Verhogen praktische taalvaardigheid (spreken en luisteren), verhogen van de zelfredzaamheid op het gebied van openbare en algemene instellingen, gerelateerd aan vrijwilligerswerk, werk en scholing.

Naam pilot	: Sociale activering oudere inburgeraars
Hoofdaannemer	: Stichting Nieuwkomers en Vluchtelingwerk (SNV)
Uitvoerder NT2	: Manedi
Uitvoerder sociale activering	: SNV, welzijnsinstelling de Twern
Doelgroep	: Inburgeraars van 45 jaar of ouder met grote afstand tot de arbeidsmarkt, met name vluchtelingen met een laag taalniveau.
Doelperspectief	: Door educatief aanbod en intensieve persoonlijke begeleiding isolement van de deelnemers voorkomen.

Doelgroep

De vier pilots hebben vrij specifiek omschreven welke doelgroep in aanmerking komt voor de pilots. De pilots richten zich op verschillende subdoelgroepen. Twee van de vier pilots staan alleen open voor vrouwen.

Doelperspectief

Alle vier de pilots hebben een doelperspectief geformuleerd in de aanvraag. Tevens zijn afspraken gemaakt met de gemeente dat er aantoonbaar vorderingen zullen zijn op het gebied van sociale redzaamheid. Deze vorderingen zijn echter nauwelijks geoperationaliseerd. Slechts bij één pilot, de pilot van SNV, is het te behalen resultaat uitgewerkt naar een meetbare doelstelling: minimaal zestig procent van de deelnemers stroomt uit naar een activiteit (vrijwilligerswerk, deelname aan regulier onderwijs, ouderenwerk, informatieve, creatieve of sportieve cursussen, sociale activiteiten op buurt of wijkniveau).

Samenwerking en afspraken

Op de pilot van het CBV na is voorzien in samenwerking met verschillende partijen. De sociale activering en de taallessen worden door verschillende organisaties verzorgd. Bij Palet en SNV is ook het welzijnswerk betrokken.

Alle pilots geven aan contacten te leggen met maatschappelijke organisaties voor bezoeken en gastlessen.

Pilots duale trajecten opvoedingsondersteuning

Er zijn zes pilots duale opvoedingsondersteuning. Er is enige overlap wat de onderwijsaanbieders betreft. Zo verzorgt het CBV in hun eigen pilot en op twee Brede Scholen zowel het taal- als het inhoudelijke onderwijs. Ook het ROC Midden Brabant is verbonden aan twee pilots. Voor de pilot op de scholen van de Brede School Stockhasselt zou in eerste instantie het ROC Midden Brabant het onderwijs verzorgen. Aangezien de gemeente graag ervaringen wilde opdoen met een andere taalaanbieder is Intop gevraagd te offeren. Intop verzorgt het onderwijs op één van de basisscholen die aangesloten is bij Brede School Stockhasselt. Bij de andere scholen wordt het onderwijs wel verzorgd door het ROC.

Naam pilot	: Ouderparticipatie Brede School aKWAmarijn
Hoofdaannemer	: Brede School aKWAmarijn
Uitvoerder NT2	: CBV
Uitvoerder sociale activering	: CBV
Plaats van uitvoering	: Buurtcentrum
Doelgroep	: Opvoeders, met name Turkse en Marokkaanse moeders, in de wijken Korvel, Wesend en Sint Anna
Doelperspectief	: Vergroten participatie in de wijk, op school en op de peuterspeelzaal.

Naam pilot	: Inburgering in wijk Groeseind-Hoefstraat
Hoofdaannemer	: Brede School Brevo Markant
Uitvoerder NT2	: CBV
Uitvoerder sociale activering	: CBV
Plaats van uitvoering	: Wijkcentrum De Baselaer
Doelgroep	: Ouders van allochtone leerlingen op basisschool.
Doelperspectief	: Vergroten communicatie van de ouders met de school over sociale competentie en toename ouderparticipatie op school.

Naam pilot	: Duaal inburgeringstraject opvoedingsondersteuning
Hoofdaannemer	: ROC Midden Brabant
Uitvoerder NT2	: ROC Midden Brabant
Uitvoerder sociale activering	: ROC Midden Brabant
Plaats van uitvoering	: Basisschool Thomas Moore
Doelgroep	: Ouders/opvoeders van schoolgaande kinderen in de leeftijd van 4-12 jaar.
Doelperspectief	: Vergroten kennis van de Nederlandse taal, positievere houding van de cursisten met betrekking tot de school en hun schoolgaande kinderen.

Naam pilot	: Duale inburgeringstraject opvoedingsondersteuning
Hoofdaannemer	: CBV
Uitvoerder NT2	: CBV
Uitvoerder sociale activering	: CBV
Plaats van uitvoering	: CBV
Doelgroep	: Jonge allochtone moeders op beginners- of midden-niveau.
Doelperspectief	: Vergroten taalvaardigheid, kennisverwerving op domeinen van opvoedingsondersteuning, vergroten betrokkenheid ouders bij de school.

Naam pilot	: Inburgeringstrajecten opvoedingsondersteuning
Hoofdaannemer	: Brede school Stockhasselt
Uitvoerder NT2	: ROC MB (op twee basisscholen), Intop op een basisschool
Uitvoerder sociale activering	: ROC MB (op twee basisscholen), Intop op een basisschool
Plaats van uitvoering	: Basisschool Aboe El-Chayr (Intop) Basisschool De Lichtenbergh (ROC MB) Basisschool De Regenboog (ROC MB)
Doelgroep	: Ouders/opvoeders van kinderen 2-6 jaar op betrokken peuterspeelzaal of basisschool (eventueel ouders 6-12 jaar).
Doelperspectief	: Niet vermeld in aanvraag.

Naam pilot	: NT2 en opvoedingsondersteuning
Hoofdaannemer	: Intop
Uitvoerder NT2	: Intop
Uitvoerder sociale activering	: Intop
Plaats van uitvoering	: Basisschool Aboe El-Chayr
Doelgroep	: Vrouwelijke oudkomers met kinderen op de basisschool Aboe El-Chayr.
Doelperspectief	: Bevorderen integratie van oudkomers door het aanbieden van taaltrainingen gecombineerd met opvoedingsondersteuning.

Doelgroep

De zes pilots hebben in vrij algemene termen beschreven wie de doelgroep voor de pilots is. Allochtone ouders in een bepaalde wijk met kinderen. Drie pilots staan alleen open voor vrouwen, de andere drie staan in principe ook open voor mannen.

Doelperspectief

Vier van de zes pilots hebben een doelperspectief geformuleerd.

Alleen voor de pilot van Intop is een meetbaar doel gesteld: de cursisten zullen op minimaal twee taalvaardigheden één niveau omhoog zijn gegaan.

Samenwerking en afspraken

In alle pilots op één na, is voorzien in samenwerking tussen uitvoerder en de plaats waar de pilot wordt aangeboden. De onderwijsaanbieders werken samen met de basisscholen of een wijkcentrum. De Nederlandse lessen en de opvoedingsondersteuning worden door dezelfde instelling verzorgd.

Alle pilots geven aan contacten te leggen met maatschappelijke organisaties voor bezoeken en gastlessen.

3 DE AANBESTEDING

3.1 Inleiding

In het kader van het oudkomersbeleid hebben gemeenten de vrijheid om trajecten in te kopen bij verschillende onderwijsaanbieders. De gemeente Tilburg heeft de pilots duale trajecten opvoedingsondersteuning en sociale activering mede gebruikt om ervaring op te doen met nieuwe aanbieders. Zij hebben daartoe verschillende organisatie benaderd, zoals Brede Scholen, welzijnsinstellingen en lokale en landelijke onderwijsaanbieders.¹ Ook konden instellingen zelf een offerte indienen. In dit hoofdstuk gaan we in op de ervaringen van de gemeente en de aanbieders met de aanbesteding.

3.2 Ervaringen met de aanbesteding

Bekendmaking pilots door de gemeente

De uitvoerende organisaties zijn op drie manieren op de hoogte gekomen van de pilots.

1. De organisaties zijn benaderd door de gemeente met het verzoek om een voorstel voor een pilot in te dienen.
2. De organisaties hebben zelf contact gezocht met de gemeente om een voorstel in te dienen.
3. Er waren al contacten tussen de gemeente en de organisatie over het ontwikkelen van soortgelijke trajecten.

Ad 1) SEW, CBV en Intop zijn benaderd door de gemeente om een voorstel in te dienen. De eerste twee organisaties zijn in de beginfase van de pilots benaderd. Intop is in een latere fase benaderd omdat de gemeente ervaring wilde op doen met nieuwe taalaanbieders. Voordat Intop werd benaderd, zouden namelijk alleen het CBV en het ROC het onderwijs in de pilots opvoedingsondersteuning verzorgen.

De Brede Scholen zijn benaderd via een mailing van de gemeente en kregen een toelichting indien zij geïnteresseerd waren. De gemeente was van mening dat de Brede Scholen geschikte aannemers zouden kunnen zijn om dergelijke trajecten te starten. Bovendien vinden zij de betrokkenheid van de verschillende instellingen die aan de Brede School verbonden zijn belangrijk, zoals de basisscholen, peuterspeelzaalwerk en het wijkwelzijn. De Brede Scholen die hebben gereageerd op het verzoek, waren reeds bezig om in samenwerking met

¹ In de pilots komen verschillende vormen van onderwijs aan de orde: taalonderwijs, opvoedingsondersteuning of sociale activering. Wanneer in dit rapport gesproken wordt over onderwijsaanbieders dan gaat het om aanbieders van zowel taal als opvoedingsondersteuning of sociale activering. Als het om een organisatie gaat die alleen taal aanbiedt, dan spreken we van taalaanbieder.

een taalaanbieder trajecten voor ouders op te zetten. De duale trajecten opvoedingsondersteuning sloten hier goed op aan.

Ad 2) Palet en SNV hebben zelf de gemeente benaderd om deel te nemen. Zij hoorden via via dat er een aanbestedingsprocedure liep.

Ad 3) Het ROC Midden-Brabant was al bezig met het ontwikkelen van duale trajecten in het kader van de afspraken met de gemeente over de inzet van het reguliere budget. Het ROC was actief op twee basisscholen en had contact met een Brede School. De pilots zijn hierbij aangehaakt, waardoor de criteria zijn aangescherpt in verband met de eisen rond de oudkomersgelden.

Informatievoorziening vanuit de gemeente

De gemeente heeft gebruikgemaakt van een aanbestedingsbestek. Dit bestek was volgens de respondenten duidelijk. Er was in het begin van de aanbestedingsperiode wel onduidelijkheid over de criteria waaraan de deelnemers moesten voldoen om in aanmerking voor financiering te komen. Met name de oudkomersdefinitie en het niet-deelnemen aan andere trajecten leverden knelpunten op.

De vertegenwoordigers van de Brede Scholen vonden de informatie over de verdeling van verantwoordelijkheden tussen de verschillende partijen niet duidelijk. De Brede Scholen zouden fungeren als hoofdaannemer, terwijl de uitvoering van zowel de taallessen als de opvoedingsondersteuning door een andere partij wordt gedaan. Zij zouden ook meer duidelijkheid willen over de randvoorwaardelijke criteria, zoals het organiseren van kinderopvang en het beschikbaar stellen en financieren van lesruimte.

Afspraken ten aanzien van de informatievoorziening, resultaten en financiering van de pilots

De aanbieders hebben verschillende verplichtingen ten aanzien van de gemeente met betrekking tot de registratie van vorderingen en resultaten. Deze informatie uit deze registratie heeft consequenties voor de hoogte van de financiering.

Informatievoorziening

Aan het begin van het traject dient er een oudkomersovereenkomst te worden opgesteld waarin de afspraken tussen de gemeente, uitvoerder en deelnemer over het traject zijn opgenomen. De uitvoerder dient de vorderingen van de deelnemers in kaart te brengen en te rapporteren aan de gemeente. Het niveau Nederlands dient bij de start en de afsluiting van het traject getoetst te worden. De pilots zijn verplicht maandelijks de verzuimcijfers aan de gemeente door te geven. Bij de overige informatievoorziening is de oudkomersmonitor van het Ministerie van Justitie als leidraad genomen. De pilots moeten dus een deelnemersregistratie bijhouden.

Afspraken over resultaten en financiering

Er zijn in enkele contracten met uitvoerders afspraken over de resultaten opgenomen. Zo heeft Intop toegezegd dat de deelnemers op ten minste twee onderdelen NT2 één niveau zullen stijgen. Met SNV is afgesproken dat zestig procent van de deelnemers uitstroomt naar een zinvolle activiteit (scholing, vrijwilligerswerk, sportieve of sociale activiteit).

De financiering van de pilots is gebaseerd op het aantal deelnemers en hun aanwezigheid. De pilots krijgen een voorschot van de helft van het bedrag. De overige uitbetalingen zijn afhankelijk van het verzuim en de uitval van de deelnemers. Indien het aantal deelnemers halverwege de cursus minder dan zes is of als het ongeoorloofd verzuim van meer dan zes deelnemers meer dan twintig procent is, kan de gemeente Tilburg besluiten tot beëindiging van het programma. Alleen gemaakte kosten worden dan vergoed.

Rol onderaannemers bij de aanbesteding

Een eis van de gemeente is dat er door minimaal twee uitvoeringsorganisaties wordt samengewerkt. De gemeente is namelijk een voorstander van een samenwerking tussen instellingen ten behoeve van de duale trajecten. Hierin past bijvoorbeeld het idee dat de Brede Scholen de hoofdaannemers van de pilots opvoedingsondersteuning zijn, terwijl de uitvoering bij de onderwijsaanbieders ligt. In de praktijk bleken hierbij echter twee knelpunten.

Het eerste knelpunt is dat de Brede Scholen geen rechtspersonen zijn. Zij konden daardoor geen contract met de gemeente sluiten. Uiteindelijk zijn er verschillende oplossingen gekozen. Zo is bij één Brede School een contract gesloten met het schoolbestuur van één van de deelnemende basisscholen. Een andere Brede School heeft het contract laten sluiten door de welzijnsinstelling die betrokken is bij de pilot.

Een tweede knelpunt was het feit dat de financieringsafspraken van de onderwijstrajecten direct tussen gemeente en onderaannemer werden gemaakt. De Brede School heeft daar verder geen rol in. Hierdoor was er soms onduidelijkheid over de randvoorwaarden. Zo was niet duidelijk of de financiering van de ruimte of kinderopvang meegenomen moest worden door de onderaannemer in de offerte of moest de Brede School daar apart een begroting voor indienen. Ook de gemeente had dit in het begin niet geheel duidelijk voor ogen.

Een ander aspect van de rol van de onderaannemers is hun betrokkenheid bij het voortraject. Bij de pilot van Palet en SNV is de taalaanbieder reeds bij de aanvraag gevraagd om mee te denken bij de invulling van de pilots. Dit is door beide partijen als bevredigend ervaren. In de pilot van SEW is de taalaanbieder in mindere mate betrokken. Dat leverde gedurende het traject onduidelijkheid op over de wijze waarop het programma moest worden ingevuld.

Termijnen van toekenning

De aanvraag voor de pilots kon worden gedaan in mei/juni 2003. De pilots zouden van start moeten gaan in september 2003. Dit tijdsplan bleek voor de meeste aanbieders niet haalbaar.

De aanbieders hebben dan ook veel kritiek op het tijdsplan rond de aanbesteding. In de zomer heeft de gemeente beslist over de toekenning. Dat betekende in de praktijk dat de aanbieders in september van start konden gaan met werven. Niet alle aanbieders is het gelukt om vervolgens snel met het traject te beginnen.

Algemeen oordeel aanbieders over de aanbesteding

De aanbieders waren niet geheel tevreden over de gang van zaken bij de aanbesteding. De onvrede heeft vooral te maken met het tijdsplan en de onduidelijkheden rond de criteria waaraan de deelnemers moesten voldoen. De aanbieders geven tegelijkertijd aan dat zij de indruk hebben dat een groot deel van de knelpunten te maken heeft met de onervarenheid van de gemeente op dit terrein. Zij waren dan ook zeer tevreden met de flexibele opstelling van de gemeente, waardoor oplossingen voor de knelpunten zijn gevonden.

Het zijn vooral de aanbieders die al bezig waren met het ontwikkelen van een traject die opmerkingen hebben bij de aanbesteding. De doelgroep die zij voor ogen hadden was breder dan de groep die voldoet aan de criteria van de oudkomersregeling. Ook de aanbieders die niet gevraagd zijn door de gemeente, maar zelf hebben gevraagd mee te doen hadden meer opmerkingen dan de anderen. Zij hadden vooral moeite met de tijdsdruk waaronder alles moest gebeuren.

Algemeen oordeel gemeente over de aanbesteding

De gemeente geeft toe dat er erg onder tijdsdruk is gewerkt. De gemeente hoopte dat alle pilots in september 2003 konden starten. Zij waren echter te optimistisch. Mede door onduidelijkheden en personeelwisselingen bij de gemeente zelf kon er niet op tijd beslist en gestart worden. De gemeente heeft zich daarom zo flexibel mogelijk opgesteld.

Aan de oudkomersregeling zijn strikte registratiecriteria verbonden. Het viel de gemeente op dat dergelijke verplichtingen voor sommige uitvoerders grote problemen opleveren. In hoofdstuk 6 gaan we daar nader op in.

3.3 Knelpunten en succesfactoren

In het bovenstaande komen reeds verschillende punten naar voren die de respondenten hebben ervaren als knelpunt. Op basis daarvan geven we hieronder de factoren die belangrijk zijn voor een soepel lopende aanbesteding.

Tijdsplanning

Er moet voldoende tijd zijn om een projectplan te schrijven. Er moet tevens voldoende tijd zitten tussen toekenning en de start van het programma, zodat er met zorg kan worden geworven en afspraken gemaakt met de onderaannemers. Bij de pilots viel de toekenning in de

zomer. De definitieve beslissing volgde voor sommige instellingen zelfs nog later. In de zomervakantie zijn de scholen en een deel van de welzijnsinstellingen gesloten. Ook de potentiële deelnemers zijn niet bereikbaar in deze periode. Er kon daarom pas na oktober of soms zelfs nog later gestart worden met de pilots. In de tijdsplanning rond de aanbesteding is het raadzaam met de termijnen rekening te houden.

Aanpassingen in de criteria en eisen vanuit de gemeente

Er was veel kritiek op de onduidelijkheid aan welke criteria de deelnemers moesten voldoen om voor financiering in aanmerking te komen. Daarbij kwam nog een ander knelpunt. Doordat de pilots later zijn begonnen dan aanvankelijk voorzien was, waren de landelijke eisen ten aanzien van het toetsen inmiddels aangepast. In 2003 konden de instellingen zelf bepalen welke instap- en eindtoets gebruikt kon worden. Om in aanmerking voor financiering in 2004 te komen, moet een voorgeschreven toets worden gebruikt. Dit betekent dat de instellingen niet de toetsen kunnen afnemen, waarmee ze in andere gevallen werken.

De gemeente kan hieraan echter weinig veranderen omdat het gaat om eisen die gesteld worden vanuit het ministerie. De gemeente heeft de aanscherpingen van het ministerie na het bekend worden direct gecommuniceerd aan de betrokken partijen. Het controleprotocol was echter pas bekend toen de gemeente reeds bezig was met de opzet van de duale trajecten oudkomers.

Rol hoofdaannemer-onderaannemer

Het is belangrijk dat vanuit de gemeente duidelijk is wie waarvoor verantwoordelijk is. Vooral voor de constructie van Brede School als hoofdaannemer en taalaanbieder als onderaannemer waren die verantwoordelijkheden niet altijd duidelijk. Op een Brede School bleek in eerste instantie de kinderopvang niet geregeld te zijn. Gemeente, Brede School en taalaanbieder dachten van elkaar dat de ander daarvoor zou zorgdragen.

Het is belangrijk dat de gemeente duidelijk de randvoorwaarden aangeeft in het bestek. In de aanvraag moet dan duidelijk gemaakt worden welke organisatie waarvoor verantwoordelijk is.

4 WERVING EN SELECTIE

4.1 Inleiding

Uit de studie van Mateman en Korevaar (2003) naar duale trajecten blijkt dat een goede werving en selectie van groot belang is voor het welslagen van een project. Het is belangrijk dat er sprake is van een zo helder en concreet mogelijk deelnemersprofiel. In dit hoofdstuk gaan we daarom nader in op de werving en selectie. De uitkomsten zijn gebaseerd op de interviews met de gemeente, de aanbieders en de deelnemers.

4.2 Ervaringen van de aanbieders met de werving

De wijze van werven van verschillende pilots hangt samen met de doelgroep die de pilots voor ogen hadden. De doelgroepen voor de duale trajecten sociale activering zijn redelijk precies gedefinieerd. Ze richten zich met name op uitkeringsgerechtigden met een grote afstand tot de arbeidsmarkt. Daarbinnen is gekozen voor vrouwen of ouderen. Het afbakenen van de doelgroep heeft ook consequenties voor de werving. De aanbieders van de pilots hebben dan ook op verschillende manieren geworven. Bij de pilots opvoedingsondersteuning was het profiel veel algemener. Dat past ook bij de inhoud van de trajecten. Het is breed gericht op allochtone ouders/verzorgers met een taalachterstand.

Werving door de pilots sociale activering

In de pilots voor sociale activering is voornamelijk op twee wijzen geworven:

- Benaderen van mensen die reeds zijn opgenomen in de bestanden van de organisatie.
- Benaderen van mensen via intermediairs/netwerken.

Twee van de vier pilots hadden in eerste instantie moeite om voldoende mensen voor de pilot te bereiken. Dit werd veroorzaakt door enerzijds een verkeerde inschatting van de omvang van de potentiële doelgroep en anderzijds doordat de meerwaarde van een dergelijk traject onvoldoende duidelijk gemaakt werd.

Hieronder volgt een overzicht per pilot sociale activering:

SEW is door de gemeente gevraagd een sociaal activeringstraject te ontwikkelen voor één van de moeilijkste groepen uitkeringsgerechtigde vrouwen die bij de organisatie in beeld is. Deze vrouwen zijn persoonlijk benaderd door mentoren en gevraagd om deel te nemen. Dat leverde geen problemen op.

SNV heeft op basis van haar eigen cliëntenbestand een inschatting gemaakt van de omvang van de doelgroep die in aanmerking komt voor de pilot. Het gaat om oudere werkloze vluchtelingen die het risico lopen in een isolement te komen. Deze groep is vervolgens benaderd. Het bleek echter dat onvoldoende mensen bereikt konden worden en interesse hadden in de pilot. Ook was niet altijd duidelijk of deze mensen toestemming van de Sociale Dienst zouden krijgen.¹ Vervolgens is via de netwerken van instellingen als het maatschappelijk werk of zelforganisaties verder geworven. Uiteindelijk zijn er genoeg belangstellenden gevonden.

Het CBV heeft vooral geworven onder de vrouwen die al bij hen bekend waren en op bijvoorbeeld koffieochtenden komen. Het bleek lastig te zijn om vrouwen voor een duaal traject sociale activering te interesseren. De vrouwen konden zich niet zo goed een voorstelling maken van het doel van een dergelijk traject. Door meer informatie te geven zijn uiteindelijk wel genoeg vrouwen voor de cursussen op beginners- en middenniveau gevonden. De cursus voor gevorderden is niet gestart vanwege een gebrek aan deelnemers. Vrouwen die voor deze cursus in aanmerking kwamen, volgden al een andere cursus.

Palet heeft samen met het wijkcentrum waar de uitvoering zou plaatsvinden geworven. Er is gebruikgemaakt van intermediairs en de steunpunten voor migrantengroepen. De eerste vrouwen die zijn geworven, waren zo enthousiast dat zij mee zijn gaan helpen met de verdere werving, zodat er sprake was van een sneeuwbaaleffect. Er waren uiteindelijk meer dan voldoende belangstellenden. Er zijn zelfs vrouwen op een wachtlijst geplaatst.

Werving door de pilots opvoedingsondersteuning

In de pilots opvoedingsondersteuning is op drie wijzen geworven:

- het benaderen van mensen via de leerkrachten en de kinderen op de basisscholen.
- het benaderen van mensen via intermediairs/netwerken.
- het benaderen van mensen via organisaties die zijn aangesloten bij de Brede School.

De helft van de pilots had in eerste instantie moeite om voldoende deelnemers te werven. Dit is vooral veroorzaakt door strikte selectiecriteria en de beperkte bereidheid van Marokkaanse vrouwen om deel te nemen.

Hieronder volgt een overzicht per pilot opvoedingsondersteuning:

Het CBV heeft geworven via allochtone intermediairs. Er is daarbij in eerste instantie gebruikgemaakt van stedelijke intermediairs. Zij bleken echter niet voldoende contacten in de wijken te hebben om succesvol te kunnen werven. Het werken met intermediairs op wijkniveau werkte wel goed, met name voor het benaderen van Turkse moeders. De Marokkaanse moeders bleken in veel mindere mate bereikbaar en bereid deel te nemen. De intermediairs

¹ Er waren voorafgaand aan de pilot geen afspraken gemaakt met de Sociale Dienst over het geven van toestemming voor het volgen van de pilot.

hadden te weinig ingangen onder deze groep vrouwen, mede doordat hun partners niet instemmen met deelname.

De Brede Scholen die samenwerkten met het CBV hebben ook zelf geworven via de bij hen aangesloten organisaties als het consultatiebureau, peuterspeelzaal, cultureel werk en de basisschool en dergelijke. In eerste instantie werden vrij strikte selectiecriteria gehanteerd: enige spreekvaardigheid in het Nederland en niet elders een duaal traject volgend. Het bleek daardoor zeer moeilijk om voldoende ouders te vinden. Uiteindelijk zijn de criteria versoepeld en mochten ook vrouwen met een lager taalniveau deelnemen. Ook deelname aan een taal cursus op het ROC was geen bezwaar.²

Het ROC en Intop hebben weinig problemen met de werving ondervonden. De scholen waar de trajecten worden uitgevoerd, hebben onder de ouders van kinderen op de basisschool en peuterspeelzaal geworven. De leraren van de onderbouw vervulden hierin een zeer actieve rol. Er bleek meer dan voldoende belangstelling onder de ouders.

4.3 Ervaringen van de aanbieders met de selectie

De selectie is in het algemeen gedaan door de uitvoerders van het onderwijs (taal en/of sociale activering/opvoedingsondersteuning). Bij de selectie werd gekeken of de deelnemers voldeden aan de selectiecriteria van de gemeente en of ze in het profiel van de pilot pasten. Slechts in een enkel geval gold ook het niveau van het Nederlands als selectie criterium. Dit is het geval wanneer de taalaanbieder de voorkeur geeft aan homogene groepen wat taalniveau betreft.

Sociale activering

Bij de werving zijn de selectiecriteria reeds toegepast, waardoor er weinig potentiële deelnemers alsnog afvielen. De organisatie rond de selectie verschilt tussen de aanbieders. Palet heeft veel tijd geïnvesteerd in voorlichtingsbijeenkomsten. De vrouwen die toen nog steeds belangstelling hadden, konden vervolgens bij de intake aangeven over welke domeinen zij onderwijs wilden in het traject. Volgens de respondenten hadden de deelnemers hierdoor een goed beeld van de sociale activeringscomponent binnen het traject. Ook het SNV heeft veel aandacht besteed aan voorlichting over de inhoud van het traject, waardoor de deelnemers een goed beeld hadden. De overige aanbieders van trajecten sociale activering hebben daarentegen de indruk dat de deelnemers vooral op de taallessen afkwamen.

² In eerste instantie had de gemeente wel bezwaren tegen de deelname aan een taal cursus op het ROC naast deelname aan het duale traject. Toen bleek dat deelnemers aan meerdere cursussen deelnamen, is dit aangescherpt tot deelname aan een ander duaal traject. De deelnemers konden wel deelnemen aan een taal cursus. Nadeel hiervan is echter dat het netto-effect van een cursus moeilijk vast te stellen is.

Bij de intake waren er weinig problemen rond het in kaart brengen van het niveau Nederlands. Wel geeft een respondent aan dat het niet eenvoudig is om in de intake de mate van sociale participatie vast te stellen, zodat eventuele vooruitgang op dat gebied gemeten kan worden. Ook kunnen de deelnemers slecht aangeven wat zij precies willen. Dat inzicht ontstaat vaak pas gedurende het traject.

Pilots opvoedingsondersteuning

Bij de pilots opvoedingsondersteuning bleken er meer problemen rond de selectie van de deelnemers. De Brede Scholen en het ROC waren al gestart met werven voordat zij duidelijk hadden aan welke criteria de deelnemers moesten voldoen. Er waren dus ouders geworven die niet voldeden aan de oudkomersdefinitie. Ook volgden een deel van de ouders al elders een cursus. Ondanks de grote belangstelling van de ouders voor de duale trajecten, bleken net genoeg ouders te voldoen aan de criteria om een cursus te starten. Ook het CBV heeft mensen moeten afwijzen bij de selectie, omdat zij niet voldeden aan de criteria.

Het CBV geeft aan dat het voor hen een omschakeling was om te werken met strikte selectiecriteria. Ze moesten daarom vragen naar verblijfspapieren en verblijfsduur van de deelnemers. Aan andere cursussen mag iedereen meedoen die zich meldt. Ook de Brede Scholen vonden het vervelend dat niet iedereen die belangstelling toonde en in hun ogen behoefte had aan de cursus, mee mocht doen.

4.4 Ervaringen van de deelnemers met de werving en selectie

In de groepsgesprekken met de deelnemers aan de pilots is ook ingegaan op de wijze van werving. De deelnemers aan de groepsgesprekken die via het CBV en Palet een cursus volgen, hebben via vriendinnen en familieleden gehoord dat er een cursus werd georganiseerd. Een paar vrouwen hadden al eerder een cursus bij deze organisaties gevolgd. Deelnemers aan de pilot op de Brede School aKWAmarijn zijn benaderd door de sociaal-cultureel werkster. De deelnemers aan de SNV-pilot zijn benaderd door medewerkers van de SNV. De vrouwen die deelnemen aan de pilots op de Brede School Stockhasselt en van het ROC Midden-Brabant zijn door de leerkrachten benaderd.

De meeste deelnemers hadden vooraf geen duidelijk beeld van de opvoedingsondersteuning of sociale activeringscomponent. Belangrijke reden om zich aan te melden waren de wens om het Nederlands praten te verbeteren. Ook het feit dat de cursus dicht bij huis werd gegeven op tijden die aansluiten bij de school voor de kinderen was belangrijk.

Over de selectie hadden de meeste respondenten geen opmerkingen. De vrouwen die aan de pilot van Palet deelnemen, zijn tevreden over het feit dat ze thema's konden aangeven die in de lessen behandeld zouden worden.

4.5 Succesfactoren en knelpunten

Uit de vorige paragrafen komt al een aantal aandachtspunten voor een effectieve werving en selectie naar voren. In deze paragraaf gaan we hier nog iets dieper op in en geven de mogelijke knelpunten en succesfactoren.

Wijze van werven

Het benaderen van mensen voor sociale activering op basis van een selectie uit een adressenbestand van een welzijnsorganisatie levert weinig op. Het bestand is zelden up-to-date. Mensen blijken al andere activiteiten te hebben of verhuisd te zijn. Voor een succesvolle werving is de directe benadering van mensen het belangrijkste, per brief of per telefoon werkt niet. Door het inzetten van intermediairs die dezelfde etnische herkomst hebben als de te benaderen deelnemers en bekend zijn in de wijk, het inzetten van leraren op school en gebruik te maken van de netwerken van de welzijnsinstellingen lukt het over het algemeen goed om voldoende deelnemers te werven voor cursussen. In één pilot is ervaring opgedaan met de sneeuwbalmethode: vrouwen die zich hadden aangemeld zijn zelf potentiële deelnemers gaan benaderen. Dit werkte eveneens goed.

Duur van de werving

Doordat de werving vaak enige tijd in beslag neemt, bestaat er het risico dat deelnemers die aan het begin geworven zijn, niet meer beschikbaar zijn voor de start van het project. Een respondent stelt daarom voor om die deelnemers te laten instromen in een soort voortraject. Bij de pilots kon pas gestart worden als er ten minste acht deelnemers waren geworven.

Onduidelijkheid over de selectiecriteria

Voordat met de werving kan worden begonnen, moeten de selectiecriteria voor alle betrokkenen helder zijn. Doordat met werven is begonnen voordat de selectiecriteria duidelijk waren, bleek een deel van de geworven ouders hieraan niet te voldoen. Deze ouders zijn alsnog afgewezen. De gemeente moet erop toe zien dat de selectiecriteria in een vroeg stadium bekend en helder zijn voor de betrokkenen.

Een ander knelpunt dat samenhangt met de criteria is dat veel van de betrokken instellingen over het algemeen niet gewend zijn om selectiecriteria te hanteren bij de toelating van deelnemers voor cursusactiviteiten. Met name de Brede Scholen en het CBV vonden het moeilijk om gegevens als verblijfsduur en type verblijfsvergunning aan de ouders te vragen.

Concurrentie tussen pilots

De pilots richten zich voor een belangrijk deel op dezelfde doelgroep. Daarnaast organiseren de meeste uitvoerders ook andere cursussen voor de doelgroep. Hierdoor bestaat het risico van concurrentie om de doelgroep tussen en binnen instellingen. Het is van belang dat de gemeente een goed zicht heeft op het aanbod van cursussen en de omvang van de doelgroep. Overlap of het niet-bedienen van een specifieke doelgroep wordt op die manier mogelijk voorkomen.

Niet bereiken van bepaalde doelgroepen

Als aanvulling op het vorige punt geldt dat uit de pilots opvoedingsondersteuning blijkt dat Marokkaanse vrouwen moeilijk te werven zijn voor dergelijke trajecten. Mogelijk moet er nog specifiekere geworven worden onder deze groep. De scholen zouden namelijk ook graag onder deze groep een grotere ouderbetrokkenheid zien. Voor de pilots opvoedingsondersteuning die niet op een basisschool maar in de wijk zijn uitgevoerd, zouden de basisscholen nadrukkelijker betrokken moeten worden bij de werving. De overige pilots laten namelijk zien dat het actief betrekken van leerkrachten van de basisschool bij het werven van de ouders goed werkt. Om ook de Marokkaanse moeders te bereiken, zouden hun partners betrokken moeten worden bij de werving. Door specifieke voorlichting raken zij mogelijk overtuigd dat een cursus mede belangrijk is voor het welzijn van de kinderen, waardoor de vrouw toestemming krijgt om de cursus te volgen.

5 DE PILOTS IN DE PRAKTIJK

5.1 Inleiding

In dit hoofdstuk gaan we nader in op de inhoud van de pilots zoals die uiteindelijk zijn uitgevoerd en de randvoorwaarden. Centraal staat de vraag hoe het Nederlands is geïntegreerd met de sociale activeringslessen c.q. opvoedingsondersteuning. We kijken daarbij naar de inhoud van de programma's en de begeleiding. Nadat de respondenten van de uitvoerende instellingen aan het woord zijn geweest, komen de ervaringen van de deelnemers aan de orde. Daarnaast gaan we in op de randvoorwaarden voor duale trajecten en de samenwerking tussen de verschillende partijen.

5.2 Inhoud van de pilots sociale activering

Aantal dagdelen en verhouding NT2/sociale activering

De pilots verschillen sterk naar aantal uren en aantal dagdelen. Tevens is een dagdeel niet voor alle instellingen even lang. Ook verschilt de verhouding NT2/sociale activering. Bij SEW ligt de nadruk op sociale activering en bij de overige drie pilots op het Nederlands. Hieronder staat een overzicht voor de vier pilots sociale activering:

- SEW is gestart met twee dagdelen. Er was voorzien in een groei van het aantal dagdelen naar vijf naarmate de cursus vorderde. Uiteindelijk is de cursus uitgebouwd naar vier dagdelen. Vijf dagdelen bleken niet haalbaar. Een dagdeel duurt 3,5 uur. De verhouding lessen sociale activering/ NT2 is 75/25. De nadruk ligt dus op de sociale activering.
- De pilot van Palet bestaat uit vier dagdelen. In eerste instantie zouden er drie dagdelen per week lesgegeven worden, maar omdat de cursus pas in januari 2004 is gestart, is gekozen voor vier dagdelen per week. Er wordt drie dagdelen per week taal gegeven en 1 dagdeel sociale activering. Een dagdeel beslaat 3 uur.
- De pilot van CBV bestaat uit twee dagdelen, een dagdeel taal en een dagdeel sociale activering. Een dagdeel beslaat 2,5 uur
- De pilot van SNV beslaat drie dagdelen, twee dagdelen taal en een dagdeel sociale activering. Een dagdeel is 3 uur.

Eén van de verklaringen voor het verschil tussen de pilots in de verhouding NT2 en sociale activeringsactiviteiten heeft te maken met het pilotkarakter. De instellingen gebruiken de pilots mede om te komen tot een goede verhouding NT2 en sociale activering. De omvang van de dagdelen sluit aan bij wat gebruikelijk is bij de aanbieders.

Inhoud van de sociale activeringslessen

In de pilots sociale activering wordt met name ervaringsgericht gewerkt. Door dichtbij de ervaringen van de deelnemers te blijven en goed naar hen te luisteren, beklijft de informatie die gegeven wordt goed. De sociale activeringslessen worden door de docenten en deelnemers gezamenlijk ingevuld. Zo konden de deelnemers aan de Palet-pilot van tevoren aangeven welke onderwerpen ze behandeld wilden hebben.

Alle respondenten die betrokken zijn bij de sociale activeringscomponent geven aan dat het programma flexibel moet zijn. De deelnemers ontwikkelen geleidelijk meer zelfvertrouwen waardoor ze nieuwe vragen en behoeften krijgen. Aan de andere kant kunnen de vrouwen zich ook minder snel ontwikkelen dan verwacht werd. Ook daarop moet worden ingesprongen. In de pilot van het CBV bleek dat de vrouwen veel problemen hadden om zich te concentreren. Het doen van ontspanningsoefeningen bleek hiervoor een goede oplossing. In de SEW-pilot was overigens al voorzien in lichaamsbeweging voor de deelnemers. Volgens de respondenten kan sociale activering dan ook alleen succesvol zijn als er rekening gehouden wordt met de ontwikkeling van de deelnemers. De inhoud kan niet volledig van tevoren worden vastgesteld.

Het gebrek aan zelfvertrouwen speelt een belangrijke rol bij de problemen van de vrouwen. Het verbeteren van het zelfvertrouwen door een grotere taalvaardigheid en een betere kennis van zichzelf en de samenleving is dan ook een belangrijk aspect van de pilots.

Het lijkt erop dat alle vier de pilots flexibel zijn ingesteld en zich kunnen aanpassen aan de wensen van de vrouwen. Voor een groot deel van de vrouwen ontstaat pas gedurende de cursus een duidelijk doel wat ze willen bereiken. De pilots spelen hier op in.

NT2-lessen

De lessen NT2 gaan vooral om spreken en luisteren. Communicatie staat hierbij centraal. Het gaat dus met name om hoe mensen overkomen: worden ze begrepen, kunnen ze duidelijk maken wat ze bedoelen. De respondenten hebben de indruk dat dit voor de deelnemers een goede methode is. Veel deelnemers hebben eerder (taal)cursussen gevolgd, maar liepen vast in de schoolse manier van leren.

Het belang dat aan lezen en schrijven wordt gehecht verschilt per groep. Met name het opleidingsniveau en de vaardigheden op dit terrein van de deelnemers zijn hierbij van belang. Bij SEW en het CBV ligt de nadruk op spreken en luisteren. In de andere twee pilots is er ook aandacht voor de overige vaardigheden. In deze twee pilots ligt het instroomniveau van een deel van de deelnemers qua taalniveau en/of opleidingsniveau dan ook hoger.

De taalaanbieders werken met eigen ontwikkelde methoden. Ze hebben doorgaans dan ook lange ervaring met de doelgroep. De taaldocenten benadrukken dat het belangrijk is een duidelijk leerplan te hebben voor de Nederlandse lessen. Ook grammaticale onderwerpen moe-

ten behandeld worden. Als te veel wordt uitgegaan van alleen woordenschatvergroting om de lessen sociale activering te kunnen volgen, wordt voorbijgegaan aan een belangrijk doel van de pilots: de Nederlandse taal leren.

Afstemming tussen de lessen

Voor het welslagen van het traject is het belangrijk dat beide onderdelen op elkaar afgestemd zijn. Volgens de meeste respondenten van de verschillende pilots is er goed overleg tussen de docenten NT2 en de praktijkdocenten. De lessen zijn op elkaar afgestemd. Zo wordt in de pilots met Manedi in de Nederlandse les de sociale activeringslessen nogmaals doorgesproken. Bij de afstemming tussen de lessen bestaat er een valkuil voor de lessen Nederlands. De vrouwen komen ook in de taallessen met veel inhoudelijke vragen. Het is aan de taaldocent om ervoor zorg te dragen dat de onderwerpen in de praktijklessen aan de orde komen. In de taallessen moeten zij zich concentreren op de talige aspecten van de onderwerpen.

5.3 Inhoud van de pilots opvoedondersteuning

Aantal dagdelen en verhouding NT2/opvoedingsondersteuning

De pilots van CBV en het ROC bestaan uit twee dagdelen. Bij het CBV is er een dagdeel opvoedingsondersteuning en een dagdeel taallessen. De dagdelen zijn 2,5 uur. In de pilots van het ROC wordt in beide dagdelen zowel opvoedingsondersteuning als taallessen gegeven. De pilot van Intop is drie dagdelen. Door de late startdatum worden drie dagdelen gegeven in plaats van twee. Er zijn twee dagdelen Nederlands en een dagdeel opvoedingsondersteuning. Zowel bij het ROC als bij Intop is een dagdeel 3 uur.

Er is een verschil in nadruk op taallessen of opvoedingsondersteuning tussen de pilots. Bij de pilot van Intop staat NT2 centraal. Bij het CBV is sprake van een gelijke verdeling. Bij het ROC is het NT2 een onderlegger voor de opvoedingsondersteuning.

Opvoedingsondersteuning

De onderwijsaanbieders werken met speciaal voor opvoedingsondersteuning ontwikkelde methoden. Het ROC werkt met bijvoorbeeld een portfolio voor opvoedingsondersteuning. De deelnemers krijgen opdrachten die ze moeten doen. Alle pilots werken met gastsprekers en gaan soms de school in. De onderwerpen die behandeld worden hangen nauw samen met wat er op de school gebeurt: het 10-minutengesprek, de ouderavond en het rapport. Verder is er aandacht voor speelmogelijkheden voor de kinderen, gezondheid, voeding en dergelijke. De feitelijke uitwerking hangt af van de behoeften van de deelnemers.

NT2

De aandacht in de pilots richt zich vooral op het spreken, lezen en luisteren. In de pilots van het ROC en CBV wordt schrijven maar in beperkte mate geoefend. Bij Intop is er wel aandacht voor schrijven.

Bij het ROC en het CBV zijn er gemengde groepen wat niveau betreft. In de pilot van Intop is er gekozen voor één instroomniveau. Ook in deze pilots staat het ervaringsgericht leren centraal met veel aandacht voor spreken, rollenspel en dergelijke.

Afstemming tussen NT2 en opvoedingsondersteuning

De afstemming tussen NT2 en opvoedingsondersteuning lijkt weinig problemen op te leveren. Wel geven de respondenten aan dat het arbeidsintensief is. Zowel het taalgedeelte als het inhoudelijke gedeelte moeten zo dicht mogelijk bij de leefwereld van de deelnemers staan. Dat vraagt een constante afstemming.

Een goede afstemming tussen NT2 en opvoedingsondersteuning vraagt niet alleen om overleg tussen de docenten, maar ook overleg met medewerkers van de Brede School. In paragraaf 5.6 gaan we daar nader op in.

5.4 Begeleiding

Uit het analysekader blijkt dat een goede begeleiding een belangrijke succesfactor is. Uit eerdere evaluaties komt naar voren dat begeleiding vaak veel tijd kost en de begeleiders onvoldoende getraind zijn voor een intensieve begeleiding. In de pilots in Tilburg zien we met betrekking tot de begeleiding twee modellen:

1. Pilots die in hun aanvraag zowel groepsbegeleiding als persoonlijke begeleiding hebben opgenomen.
2. Pilots die in hun aanvraag alleen hebben voorzien in groepsbegeleiding, maar in de praktijk ook persoonlijke begeleiding geven.

In drie van de vier pilots sociale activering is voorzien in individuele begeleiding. Deze begeleiding maakt onderdeel uit van het programma. In de pilot van het CBV is alleen uitgegaan van groepsbegeleiding. In de praktijk geven de docenten ook individuele begeleiding. De respondenten van de verschillende pilots zijn enthousiast over de groepsbegeleiding, maar ze geven aan dat er meer tijd begroot had moeten worden voor individuele begeleiding. De problematiek van de deelnemers is soms zodanig dat het niet samen met de andere deelnemers besproken kan worden. In de praktijk investeren de docenten en praktijkbegeleiders dus ook in individuele begeleiding. Dit komt echter bovenop hun gewone taken.

In de pilots opvoedingsondersteuning is op de Brede Scholen aKWAmarijn en Brevo Markant voorzien in persoonlijke begeleiding door respectievelijk de sociaal-cultureel

werker en de intern begeleider. In de praktijk verzorgt alleen de sociaal-cultureel werker individuele begeleiding. Deze begeleiding richt zich vooral op het motiveren van de deelnemers en het voorkomen van uitval. Zij heeft daar vier uur voor beschikbaar, volgens de respondenten van deze pilot net voldoende.

In de ROC-pilot doen de docenten de begeleiding. De contactpersoon van de school heeft ook contact met de deelnemers. Het CBV heeft vooral aandacht voor groepsbegeleiding. De respondenten zijn hierover enthousiast. In veel gevallen zijn de deelnemers goed in staat elkaar te helpen met het oplossen van problemen. Daarnaast wordt er in de praktijk, net zoals bij de pilot sociale activering, ook individuele begeleiding gegeven. Deze begeleiding is niet begroot.

Over het algemeen zijn de docenten en sociaal-cultureel werkers getraind in de begeleiding. De praktijkbegeleiders zijn daarentegen minder goed voorbereid op de intensieve begeleidende taak. Bovendien kan bij hen loyaliteit ten opzichte van de doelgroep een knelpunt vormen.

Een ander knelpunt is het gebrek aan continuïteit van de begeleiding tijdens sommige pilots door personeelwisselingen. Met name een Brede School geeft aan zich hierover zorgen te maken. De begeleiding wordt uitgevoerd door een onderaannemer, maar er is vaak sprake van personeelwisselingen.

5.5 Ervaringen van de deelnemers

Aan de groepsgesprekken hebben in totaal 30 vrouwen en 1 man deelgenomen, afkomstig uit negen verschillende groepen. Aan negen van de tien pilots nemen alleen vrouwen deel. De pilot van SNV is gemengd. Een groot deel van de respondenten heeft eerder taalles gevolgd. Sommige vrouwen hebben zelfs de basisschool in Nederland gevolgd. Toch zijn ze allen van mening dat hun Nederlands voorafgaande aan de cursus onvoldoende was, met name de spreek- en schrijfvaardigheid.

De respondenten zijn allen zeer enthousiast over de pilots. Met name de taaldocenten worden zeer goed bevonden. De respondenten die in de pilots NT2-onderwijs van het CBV en Manedi hebben ontvangen zijn het meest enthousiast. Zij zijn dan ook van mening dat de taalles wezenlijk verschilt van reguliere trajecten die ze gevolgd hebben op het ROC. De volgende punten worden als zeer positief ervaren:

- De docenten nemen alle tijd om iets uit te leggen. Ze gaan door met uitleggen tot iedereen het heeft begrepen. Vragen worden altijd serieus genomen.

- Er is veel ruimte voor spreekvaardigheid. De docenten stimuleren de deelnemers om over hun onzekerheid heen te komen en te praten, niet alleen gedurende, maar ook buiten de les.
- De docenten checken keer op keer of de informatie is overgekomen. De deelnemers moeten in hun eigen woorden uitleggen wat er gezegd is. In het begin vinden de vrouwen het bedreigend, maar gedurende het traject vinden ze het steeds prettiger “je leert tenminste echt iets”.
- De groep bestaat alleen uit vrouwen, waardoor de deelnemers zich vrij voelen over alle onderwerpen te praten.

De deelnemers aan de pilots van Intop en het ROC zijn ook enthousiast. Vooral het werken in kleine groepen en de persoonlijke aandacht van de docent ervaren zij als zeer positief. Zij zien echter minder verschil met reguliere cursussen die ze hebben gevolgd bij bijvoorbeeld een ROC.

Oordeel over sociale activering/opvoedingsondersteuning

Uit de groepsgesprekken bleek dat de deelnemers een minder duidelijk oordeel over de inhoudelijke lessen hebben. Het kennismaken met instellingen die men nog niet kende, werd als zeer positief ervaren. Ook het verbeterde contact met school werd als positief gezien. Bij de beoordelingsvragen in het groepsgesprek gingen de vrouwen toch vooral in op de verbetering van het Nederlands en het toegenomen zelfvertrouwen. De toegenomen kennis over onderwerpen in het kader opvoedingsondersteuning zijn in hun ogen geen doel maar een bonus.

De vrouwen die twee dagdelen les hebben vinden dit te weinig. Ze zouden liever drie of vier dagdelen naar cursus gaan. De vrouwen die drie dagdelen les hebben zijn hierover zeer tevreden. Deze uitkomst is opvallend omdat in de interviews met de aanbieders werd aangegeven dat voor een deel van de doelgroep twee dagdelen mogelijk al te veel is. Uit de gesprekken met de vrouwen blijkt dit dus niet. Wat voor hen vooral belangrijk is, is dat de lestijden aansluiten op de lestijden van de kinderen. Iets wat in de pilots het geval is.

5.6 Randvoorwaarden: kinderopvang

Bij de pilots sociale activering speelt kinderopvang nauwelijks een rol. De deelnemers hebben doorgaans al grotere kinderen. Bij de pilots opvoedingsondersteuning zijn er wel deelnemers met jonge kinderen. De meeste pilots hebben zelf oppas geregeld voor de kinderen. Zowel de uitvoerders als de ouders zijn hierover tevreden.

In de pilot van Intop is gebruikgemaakt van het reguliere peuterspeelzaalwerk. Ook dit geldt als een pilot. De organisatie van deze opvang bleek echter lastig: het is relatief duur, het vraagt om afstemming van de lestijden en het kost relatief veel tijd om te organiseren. Een

voordeel van reguliere opvang daarentegen is het feit dat de kinderen al jong in beeld komen van de reguliere instellingen en ook de ouders hiermee kennis maken. De medewerkers van Intop geven overigens zelf de voorkeur aan een oppas voor de kinderen.

5.7 Samenwerking gemeente en aanbieders

Een goede samenwerking tussen de partijen is een andere belangrijke voorwaarde voor het welslagen van duale trajecten. In Tilburg is dit in de meeste pilots het geval. We gaan in het onderstaande in op de regierol van de gemeente, de samenwerking tussen de gemeente en aanbieders en de samenwerking tussen aanbieders onderling.

Regierol van de gemeente

De gemeente stuurt vooral op het proces. Zij houdt zich goed op de hoogte van de voortgang van de uitvoering en denkt mee over verbeteringen. Er is regelmatig overleg met alle betrokken partijen, zodat tijdig aanpassingen gedaan kunnen worden. De opgedane kennis wordt tevens gebruikt voor het aanpassen van beleid en het inzetten van verbetertrajecten.

Samenwerking gemeente en aanbieders

Vrijwel alle respondenten zijn tevreden over de wijze, waarop de gemeente betrokken is bij de pilots en zijn regierol vervult. De respondenten geven aan dat de samenwerking goed verloopt. De medewerkers van de gemeente zijn volgens hen betrokken, goed te bereiken en staan open voor de contactpersonen. Er is veel veelvuldig contact per e-mail of telefoon. De meeste respondenten ervaren de betrokkenheid van de gemeente als zeer positief. De gemeente stelt zich flexibel op indien er problemen zijn en helpt mee zoeken naar oplossingen. Een enkele respondent waardeert de grote betrokkenheid van de gemeente, maar merkt op dat het hen ook veel tijd kost. Zij nemen aan dat dit vooral wordt veroorzaakt door het feit dat het pilots betreft. Zij gaan ervan uit dat bij volgende projecten de gemeente meer op afstand zal zijn.

De rapportages worden bijgehouden door de taalaanbieders en leveren zelden (meer) een knelpunt op volgens de respondenten. De gemeente heeft ervaren dat de registratie in het begin van de pilots wel problematisch was voor sommige uitvoerders. Veel uitvoerders zijn niet gewend aan een dergelijke strakke registratie. De gemeente heeft twee consultants inburgering (één voor de pilots opvoedingsondersteuning en één voor de pilots sociale activering) aangesteld om de organisaties, die betrokken zijn bij de uitvoering van het nieuwe oudkomersbeleid, te ondersteunen. Zij hebben mede als taak om de uitvoerders van de pilots te ondersteunen en te begeleiden bij de registraties. Het kostte de consultants in het

begin veel tijd om alle benodigde gegevens te verkrijgen. In de loop van de pilots is het echter steeds soepeler verlopen.

Samenwerking hoofdaannemer en onderaannemer

Over het algemeen loopt de samenwerking tussen hoofd- en onderaannemer goed. Er is goed overleg tussen de verschillende betrokkenen per pilot. Uit de voorgaande paragrafen blijkt echter wel dat er nog verbeteringen kunnen plaatsvinden op inhoudelijk vlak. De verschillende partijen zouden nog meer gebruik kunnen maken van elkaars expertise. Zo wordt door de respondenten van de Brede Scholen opgemerkt dat de kennis, die aanwezig is op de Brede School, nog in onvoldoende mate benut wordt door de docenten van de pilots opvoedingsondersteuning. Een coördinator van een Brede School geeft het voorbeeld, waarbij de docent van de pilot aandacht besteedde aan het leren lezen van de kinderen in groep 3. Zij heeft hierbij niet de leerkracht van groep 3 betrokken, maar heeft alles zelf uitgezocht. De respondent van de Brede School zou graag gezien hebben dat de docent de leerkracht had betrokken. Aan de andere kant geldt dat de betrokkenheid van de scholen bij de uitvoering van de pilots opvoedingsondersteuning niet altijd even groot is. Op de Brede School Brevo Markant leidt de pilot daardoor een vrij geïsoleerd bestaan, terwijl op de Brede School aKWAmarijn er juist sprake is van een intensieve samenwerking.

Bij één pilot sociale activering bestaat er een verschil van inzicht over de invulling van de Nederlandse les. Dit wordt veroorzaakt door een verschillende visie op sociale activering. Het meningsverschil komt de samenwerking niet ten goede.

De meeste pilots werken met gastsprekers van maatschappelijke organisaties. Ook worden bezoeken gebracht aan deze instellingen. De samenwerking met deze organisaties, zoals bijvoorbeeld buurthuizen, GGD en maatschappelijk werk is over het algemeen goed. Er worden hierbij geen knelpunten door de respondenten geconstateerd.

5.8 Succesfactoren en knelpunten

In het bovenstaande zijn al enkele knelpunten en succesfactoren genoemd. Hieronder zetten we ze nogmaals op een rijtje met enkele aanvullingen.

Flexibiliteit in het programma

Een succesfactor is flexibiliteit in het programma, waardoor er echt geluisterd kan worden naar de behoefte van de deelnemers en tussentijdse aanpassingen mogelijk zijn. Deelname aan een traject maakt dingen los bij de deelnemers. Door deze ontwikkelingen mee te nemen in het lesprogramma voelen de deelnemers zich serieus genomen. Dit draagt bij aan de motivatie van de deelnemers. De flexibiliteit is vooral van belang in de pilots sociale activering. Uit de interviews komt de indruk naar voren dat deze flexibiliteit in de pilots aanwezig is. In

de pilots opvoedingsondersteuning is de flexibiliteit iets minder van belang. Maar ook daar is het belangrijk om te luisteren naar de behoeften van de deelnemers voor het meeste rendement.

Afstemming NT2 en sociale activering/opvoedingsondersteuning

In de pilots opvoedingsondersteuning kan nog de nodige verbetering plaatsvinden in de afstemming tussen het taal- en inhoudelijke gedeelte en het inzetten van kennis binnen de Brede Scholen. De samenwerking is nu nog erg docentafhankelijk. Door weinig gebruik te maken van de aanwezige expertise bij leerkrachten wordt mogelijk erg veel tijd in de voorbereiding van de lessen gestoken. De ervaring van de respondenten van de Brede Scholen is dat de ene docent makkelijk contact zoekt met de basisschool dan de andere. Dat beeld werd bevestigd door de deelnemers op die school. De ene docent gaat met hen veel meer de school in dan de andere. Aan de andere kant wordt opgemerkt door de taalaanbieders dat de betrokkenheid van de basisscholen verschilt. Op één van de Brede Scholen wordt de pilot breed gedragen en is er een zeer actieve sociaal-cultureel werkster die bijdraagt aan de afstemming. Op een andere Brede School leidt de pilot een relatief geïsoleerd bestaan.

Op het vlak van inhoudelijke afstemming zijn er dus nog duidelijk verbeteringen mogelijk bij sommige pilots.

Aantal dagdelen

De cursussen verschillen naar het aantal dagdelen. Uit de interviews met enkele respondenten komt naar voren dat zij verwachten dat twee dagdelen het meest haalbare is voor de potentiële doelgroep van dergelijke trajecten. Uit de interviews met de deelnemers blijkt echter dat de vrouwen juist graag 3 of 4 dagdelen willen volgen. Belangrijk is daarbij wel dat de cursus in de wijk is en de tijden aansluiten bij de schooltijden van de kinderen. Het voordeel van meer dagdelen is dat er in kortere tijd meer onderwezen kan worden. Eventueel kan het aantal dagdelen gedurende het traject worden opgevoerd.

Overige leerpunten zijn dat de uitvoerders goed zicht op de behoefte van de deelnemers hebben, zodat maatwerk geleverd kan worden.

Begeleiding van de deelnemers

Begeleiding wordt gezien als een belangrijke factor bij het welslagen van duale trajecten. In de pilots is er ruim voldoende begeleiding op groepsniveau. Niet alle pilots hebben echter voorzien dat de problematiek van sommige deelnemers zo groot is dat individuele begeleiding nodig is. In de praktijk is deze wel gegeven door docenten en praktijkbegeleiders. Dit kwam echter bovenop hun gewone taken. In een vervolgpilot zou daarom iets meer tijd voor begeleiding begroot moeten worden. Indien er gewerkt wordt met de inzet van intermediairs voor de begeleiding, moet er ook aandacht zijn voor scholing.

Kinderopvang op locatie

Een deel van vrouwen die deelnemen aan de pilots opvoedingsondersteuning hebben opvang nodig voor de kinderen die nog niet naar school gaan. Het laten opvangen van de kinderen door de reguliere kinderopvang of het peuterspeelzaalwerk, met name binnen de Brede Scholen blijkt echter lastig te organiseren. Het kost veel tijd en geld. Bovendien sluiten de tijden van de reguliere opvang vaak niet aan bij de lestijden van de cursussen.

Samenwerking tussen de verschillende partijen

De samenwerking tussen de gemeente en uitvoerders is goed. Een flexibele, betrokken en open opstelling van de gemeente is hierbij een succesfactor. De gemeente heeft het aanleveren van gegevens gefaciliteerd via inburgeringsconsulenten. Hierdoor geeft de levering van gegevens ook weinig knelpunten.

6 DE RESULTATEN

6.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de resultaten van de pilots. In de eerste plaats besteden we aandacht aan de kwantitatieve resultaten van de pilots en het bereik en de instroom. De monitor oudkomers dient als input voor de kwantitatieve analyse. Gezien het duale karakter van de pilots is er zowel resultaat te behalen op de beheersing van het Nederlands als op de doorstroom naar activiteiten in het kader van sociale activering of ouderparticipatie. Omdat niet alle effecten van de duale trajecten in cijfers uit te drukken zijn, gaan we daarom tevens in op meer kwalitatieve aspecten rond de uitstroom. Die uitkomsten zijn gebaseerd op de interviews met de aanbieders van de duale trajecten en de deelnemers.

6.2 Kwantitatieve resultaten

Aantal deelnemers

Er nemen 137 oudkomers deel aan de pilots, 85 deelnemers (62%) aan duale trajecten opvoedingsondersteuning en 52 (38%) deelnemers aan duale trajecten sociale activering.¹ De deelnemers aan de pilots opvoedingsondersteuning zijn verdeeld over 8 groepen. De groepen zijn gemiddeld 10,6 groot. De deelnemers aan de pilots sociale activering zijn verdeeld over 5 groepen. Het CBV heeft namelijk twee verschillende niveaugroepen. De groepsgrootte is gemiddeld 10,4.

Geslacht

Hoewel de helft van de pilots ook openstaat voor mannen, is veruit de meerderheid van de deelnemers vrouw (95%). Alleen aan de pilot van SNV voor oudere vluchtelingen nemen ook mannen deel. In deze pilot zijn de mannen zelfs in de meerderheid: zeven mannen en drie vrouwen nemen deel aan deze pilot.

Leeftijd

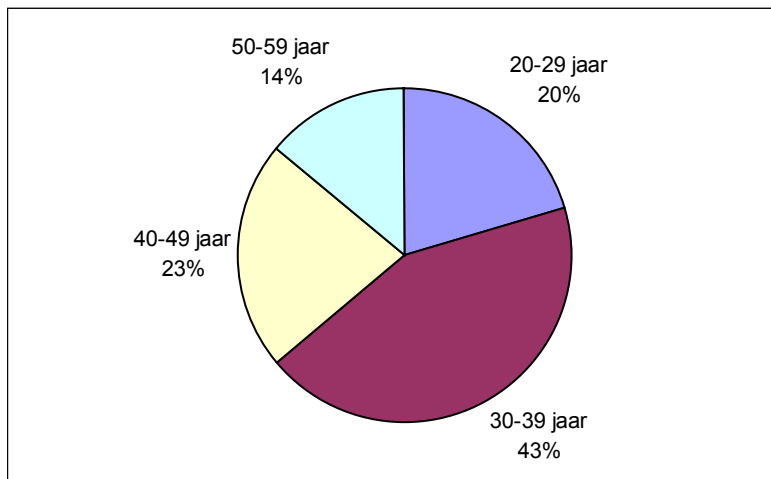
Een kwart van de deelnemers is jonger dan 30 jaar. Ruim tweevijfde (43%) is tussen de dertig en de veertig. De overige deelnemers zijn ouder dan 40.

De gemiddelde leeftijd van de deelnemers is 38 jaar. De deelnemers aan de pilots sociale activering zijn gemiddeld ouder (44,7 jaar) dan de deelnemers aan de pilots opvoedingsondersteuning (34,0). Er is een groot verschil in leeftijd tussen de mannelijke en vrouwelijke deel-

¹ In april 2004 is een tweede groep gestart bij SEW. Deze deelnemers zijn niet in de beschrijving van de achtergrondgegevens opgenomen.

nemers. De mannen zijn gemiddeld 47,4 jaar oud, de vrouwen 37,6. De relatief hoge leeftijd van de mannen hangt samen met het deelnemersprofiel van de pilot van SNV, namelijk oudere vluchtelingen.

Figuur 6.1 Deelnemers naar leeftijdsklasse

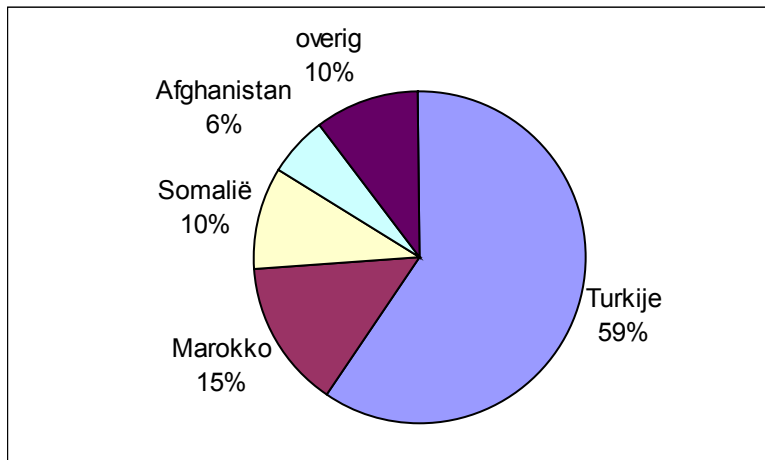
Land van herkomst

Veruit de meeste deelnemers zijn afkomstig uit Turkije (59%). 15 procent van de deelnemers is van Marokkaanse afkomst, 10 procent Somalisch en 6 procent Afghaans. De overige 10 procent komt uit landen als Ghana, Thailand, Irak en China. De Turkse vrouwen nemen vooral deel aan de pilots opvoedingsondersteuning. De pilots sociale activering hebben een meer gemengde populatie.

Gezien de samenstelling van de allochtone bevolking van Tilburg zijn de Turkse deelnemers oververtegenwoordigd en de Marokkaanse deelnemers ondervertegenwoordigd.² Uit de gesprekken met de uitvoerders bleek dat de werving onder Marokkaanse vrouwen zeer moeizaam verliep. De vrouwen waren niet geïnteresseerd of kregen geen toestemming van hun man.

² In 2003 viel 13 procent van de Tilburgse bevolking in de categorie niet-westerse allochtonen. Mensen van Turkse herkomst vormen de grootste groep, zij maken 26 procent van de groep niet-westerse allochtonen uit. Voor de Marokkanen, Somaliërs en Afghanen zijn deze percentages respectievelijk 17, 6 en 2 procent. Bron: statistisch Jaarboek 2003, Gemeente Tilburg.

Figuur 6.2 Deelnemers naar land van herkomst

Startniveau NT2

Over het algemeen geldt dat enige kennis van het Nederlands nodig is om deel te kunnen nemen aan een duaal traject. Dit niveau ligt echter lager dan gevraagd wordt voor een cursus sociale activering of opvoedingsondersteuning zonder taalcomponent.

Uit de startniveaus NT2 blijkt dat de pilots inderdaad vooral deelnemers met een zeer laag tot laag basisniveau Nederlands hebben bereikt. Alle deelnemers zijn getoetst op de onderdelen spreken en luisteren. Ruim de helft (53%) van de deelnemers behaalde bij aanvang niveau 1 voor spreken. Ruim eenderde (37%) had nog geen niveau. Tien procent had een spreekvaardigheidsniveau op niveau 2. Voor luisteren liggen de niveaus nog lager. Nog geen derde van de deelnemers behaalde niveau 1, bijna 60 procent bevond zich hieronder. De rest behaalde niveau 2. De niveaus voor lezen en schrijven zijn maar bekend voor 38 procent van de deelnemers. Een deel van de instellingen vond het niet zinvol om deze onderdelen te toetsen omdat het deels om analfabete vrouwen gaat. Bovendien richten de cursussen zich op het verbeteren van de spreek- en luistervaardigheden van de deelnemers. Voor de deelnemers die getoetst zijn, komt het beeld overeen met de niveaus voor spreken. Ongeveer de helft van de deelnemers beheerst deze vaardigheden op niveau 1, bijna 40 procent zit onder dit niveau en iets meer dan 10 procent beheerst niveau 2. In bijlage 4 staat een uitgebreid overzicht van de toetsresultaten.

Bij het vergelijken van de verschillende pilots kijken we alleen naar het startniveau voor spreken, omdat deze gegevens voor alle pilots beschikbaar zijn. Er blijken grote verschillen te bestaan tussen de pilots in het startniveau van de deelnemers. Met name binnen de pilots sociale activering is een grote variatie in startniveaus. In de pilot van SEW bevinden alle deelnemers zich op niveau 0, terwijl bij de pilot van Palet iedereen ten minste niveau 1 beheerst en enkele deelnemers zelfs niveau 2.

De pilots opvoedingsondersteuning zijn meer gemengd naar samenstelling wat de niveaus spreekvaardigheid van de deelnemers betreft. De deelnemers aan de pilot van Intop en Brede School aKWAmarijn/CBV scoren het laagst: de meerderheid bevindt zich onder niveau 1. Bij de overige pilots heeft de meerderheid niveau 1.

Voor de pilots sociale activering is dus sprake van voornamelijk homogene groepen naar taalvaardigheid. De pilots opvoedingsondersteuning kennen een meer gemengde samenstelling.

Verzuimcijfers

De deelnemers zijn verplicht om aan ten minste 80 procent van de lessen deel te nemen. Het gaat hierbij in principe om ongeoorloofd verzuim.³ De verzuimcijfers hebben alleen betrekking op de deelnemers die het traject hebben afgemaakt. Hieruit blijkt dat bijna tweederde van de deelnemers bij ten minste 80 procent van de lessen aanwezig is geweest. Eenderde heeft 50 tot 80 procent van de lessen gevolgd. Slechts een heel kleine groep heeft meer dan de helft van de lessen verzuimd. Wanneer we naar de pilots kijken, zien we grote verschillen. Bij de pilots opvoedingsondersteuning bevinden de Brede School Stockhasselt/ROC, Intop en de Brede School aKWAmarijn/CBV zich boven het gemiddelde: veruit de meeste deelnemers hebben ten minste 80 procent van de lessen gevolgd. Brevo Markant/CBV, de eigen cursus van het CBV en ROC/Thomas More scoren minder goed. Bij beschouwing van de gemiddelde aanwezigheid per pilot, komt alleen het CBV net iets onder de 80 procent. De redenen voor verzuim liggen vooral in de persoonlijke sfeer (ziekte, zorg voor ouders of kinderen, afspraken bij andere instellingen). De interviews en de monitor geven geen aanleiding om aan te nemen dat het hogere verzuim in sommige pilots wordt veroorzaakt door redenen die te maken hebben met de kenmerken van de pilots.

Bij de pilots sociale activering behalen het CBV, SNV en Palet goede resultaten voor wat aanwezigheid betreft. De deelnemers aan de pilots SEW laten een hoog verzuimpercentage zien, slechts een enkeling is ten minste 80 procent van de lessen geweest. In deze pilot heeft het verzuim veel aandacht gekregen. Het gaat om vrouwen met een zeer problematische achtergrond. In de loop van de pilot heeft het aanwezigheidspercentage van de meeste vrouwen zich verbeterd. Het terugdringen van het verzuim is dan ook een doel van de pilot geworden. Dit is voor een groot deel van de respondenten gelukt. De aanwezigheidspercentages in de tweede SEW-groep, die in april is gestart, liggen direct vanaf het begin hoger.

³ Het verzuim in de pilots opvoedingsondersteuning is steeds op dezelfde wijze geregistreerd. Voor de pilots sociale activering bestaat echter de indruk dat één pilot alleen het ongeoorloofde verzuim heeft geregistreerd, terwijl de overige pilots ook het geoorloofde verzuim hebben meegenomen. De verzuimcijfers voor de eerste pilot liggen aanzienlijk lager dan bij de andere pilots.

Uitval

De uitval uit de pilots is beperkt: 12 procent van de deelnemers is voortijdig uitgevallen. Dit percentage ligt lager dan de gemiddelde resultaten die gelden voor oudkomerscursussen. Het uitvalpercentage in de landelijke oudkomersmonitor van december 2003 was namelijk 22 procent.

De uitval vond vooral aan het begin plaats en werd veroorzaakt door de privé-situatie van de deelnemers, zoals een problematische zwangerschap of de zorg voor zieke familieleden. In een enkel geval moesten deelnemers direct bij aanvang stoppen, doordat zij geen toestemming van de Sociale Dienst kregen. Ook is er iemand uitgevallen doordat er geen passende kinderopvang gevonden kon worden. Drie deelnemers zijn uitgevallen omdat zij werk hebben gevonden.

Er is weinig verschil tussen de pilots wat het uitvalpercentage betreft. Bij de meeste pilots zijn één à twee mensen uitgevallen. Percentueel gezien maakt dit soms wel een groot verschil, omdat de instroom van deelnemers in de pilots sterk verschilt. De pilots van SNV en de Brede School Brevo Markant, waar sprake is van het minimum aantal deelnemers van acht, worden daardoor gekenmerkt door een relatief hoge uitval. De pilot van Palet kent geen uitvallers.

Resultaten NT2

Om de vooruitgang in NT2-niveaus te kunnen bepalen, zijn de deelnemers ook aan het eind van de pilots getoetst. Er is hiervoor gebruikgemaakt van de profieltoets. Uit de analyse van de toetsresultaten NT2 aan het eind van de pilots komt geen eenduidig beeld naar voren. Sommige deelnemers halen hogere scores dan bij aanvang van het traject, anderen zijn op hetzelfde niveau gebleven en een kleine groep scoort zelfs lager op de eindtoets dan bij aanvang van de cursus. In tabel 6.1 staat een overzicht.

Tabel 6.1 Behaalde stijging of daling in niveaus per deelvaardigheid als percentage van het aantal deelnemers

	Spreken (N = 126)	Luisteren (N = 125)	Schrijven (N = 50)	Lezen (N = 50)
Twee niveaus gedaald	0,8	0,8	-	-
Eén niveau gedaald	8,7	3,9	10,0	10,0
Gelijk gebleven	47,6	43,2	44,0	46,0
Eén niveau gestegen	38,9	32,3	38,0	46,0
Twee niveaus gestegen	2,4	-	6,0	4,0
Drie niveaus gestegen	1,6	0,6	2,0	-
Totaal	100	100	100	100

Het grootste aantal deelnemers (43 tot 48%) heeft hetzelfde niveau behaald op intake- en de eindtoets voor de verschillende deelvaardigheden. Ruim veertig procent heeft zich ten minste één niveau verbeterd. Opvallend is dat rond de tien procent een slechter toetsresultaat heeft

behaald dan bij aanvang van de pilots. Dit hoeft echter geenszins te betekenen dat zij slechter Nederlands lezen of verstaan dan voordat zij met de pilot begonnen. Het betekent vooral dat zij de eindtoets slechter gemaakt hebben dan de intake-toets. De redenen waarom de toetsresultaten lager zijn, kunnen voortkomen uit:

- Onbekendheid met de toets: de onderwijsaanbieders waren vrij om een instaptoets te kiezen, maar waren verplicht de profieltoets aan het eind van het traject af te nemen. Het is dus mogelijk dat de profieltoets in de wijze van vragen stellen en het presenteren van afbeeldingen afwijkt van de instaptoets.
- Nervositeit: veel deelnemers aan de pilots hebben weinig ervaring met toetsen en lijden hierdoor aan examenvrees, waardoor zij mogelijk onderpresteren.
- Onzorgvuldigheid in de registratie van de uitvoerder. Er zijn aanwijzingen dat een uitvoerder de begin- en eindresultaten heeft verwisseld. De gemeente heeft dat echter niet meer kunnen verifiëren voor de oplevering van dit eindrapport.⁴

Een groot deel van de deelnemers heeft geen meetbare vooruitgang geboekt op de toetsen. De uitvoerders en de deelnemers constateren echter wel vooruitgang (zie paragraaf 6.3). Het is daarom goed om bij de interpretatie van de toetsresultaten rekening te houden met de volgende aspecten:

- De wijze waarop getoetst wordt: de profieltoets sluit niet aan bij het specifieke karakter van een duaal traject. De vragen in de toetsen hebben betrekking op algemene gespreksituaties, zoals op het werk of bij een benzinstation. Met name de duale trajecten opvoedingsondersteuning richten zich juist op woordenschatvergroting met betrekking tot het onderwijs aan de kinderen en communicatie met de school. Vragen met betrekking tot dit onderwerp komen nauwelijks voor in de toetsen. In de pilots sociale activering zijn iets betere toetsresultaten behaald dan in de pilots opvoedingsondersteuning. Mogelijk heeft dit te maken met het feit dat de woordenschat die in deze pilots wordt gebruikt algemener van aard is dan bij opvoedingsondersteuning en dus beter aansluit bij datgene wat getoetst wordt in de profieltoets.
- Aansluitend op het vorige punt geldt dat in de toetsen situaties worden beschreven waar veel deelnemers aan de duale trajecten nooit of nauwelijks mee in aanraking komen, bijvoorbeeld het kopen van een boek in de boekwinkel of het reizen met de trein.
- Een punt van een heel andere orde is de afstand tussen de behaalde niveaus. Het is heel goed mogelijk dat de deelnemers vooruitgegaan zijn, maar net niet voldoende om te worden geclassificeerd onder een niveau hoger. Op onderwijsinstellingen wordt dan vaak de aanduiding op weg naar bijvoorbeeld niveau 1 gebruikt. De resultaten van de pilots in dit onderzoek zijn echter afgerond op hele niveaus.

⁴ Het gaat hierbij om de pilots van het CBV.

- Ten slotte doen de toetsen beroep op andere vaardigheden dan puur de vaardigheid die wordt getoetst. Zo doet de luistertoets een beroep op de leesvaardigheid en de spreektoets op de luistervaardigheid. Veel vragen doen een beroep op de cognitieve vaardigheden van de cursisten. De cursisten verschillen mogelijk sterk naar cognitieve vaardigheden. Dat betekent dat een cursist die vooruitgang heeft geboekt in Nederlandse spreekvaardigheid mogelijk niet in staat is om dit op de toets tot uitdrukking te laten komen, doordat de vragen onvoldoende worden begrepen.

Bovengenoemde bezwaren ten aanzien van de toetsen gelden in principe voor alle deelnemers. Wanneer we kijken naar het percentage deelnemers dat tenminste 1 niveau hoger heeft gehaald, dan blijkt dat er echter duidelijke verschillen zijn naar toetsresultaten tussen de aanbieders van de taalcomponent (zie tabel 6.2).

Tabel 6.2 Percentage deelnemers dat ten minste één niveau hoger heeft gehaald op de eindtoets per onderwijsaanbieder⁵

Onderwijsaanbieder	Spreeken	Luisteren	Schrijven	Lezen
ROC MB (N = 23)	34,8	27,3	30,4	26,1
Intop (N = 10)	50,0	70,0	40,0	20,0
CBV opvoedings-ondersteuning (N = 40)	25,0	32,5	-	-
CBV sociale activering (N = 15)	26,7	40,0	-	-
Manedi N = 17)	82,4	94,1	70,6	82,4
SEW/ Sie se Pol (N = 21)	61,9	14,3	-	-

Bij de pilots sociale activering zijn de toetsresultaten over het algemeen iets beter dan bij de pilots opvoedingsondersteuning. Manedi (onderwijsaanbieder bij Palet en SNV) haalt veruit de beste toetsresultaten. Intop haalt goede resultaten bij spreken en luisteren. SEW haalt zeer goede toetsresultaten bij het onderdeel spreken. De deelnemers aan pilots waarin het taalonderwijs door het ROC of het CBV is verzorgd, haalden minder goede toetsresultaten. Er zijn echter wel grote verschillen tussen de pilots die gebruikmaakten van deze aanbieders. Zo haalden de pilot van het CBV zelf betere resultaten dan pilots op de Brede Scholen Brevo Markant en aKWAmarijn. Op één van de basisscholen van Brede School Stockhasselt waar het onderwijs door het ROC is verzorgd, heeft 60 procent van de deelnemers ten minste één niveau hoger gehaald bij de toetsen. Voor de overige twee scholen ligt dit percentage veel lager. In bijlage 4 staat een overzicht per pilot.

Hoewel Intop, Manedi en SEW/Sie se Pol betere resultaten op de toetsen hebben gehaald dan het ROC en het CBV, kunnen we niet zonder meer zeggen dat de eerste groep aanbieders dus

⁵ Het CBV, het ROC Midden Brabant en Manedi verzorgde de taalcomponent in verschillende pilots. De onderwijsaanbieders gebruiken dezelfde methode in de verschillende pilots. We hebben de pilots van dezelfde aanbieder daarom geclusterd, zodat een uitspraak gedaan kan worden over een groter aantal cases.

ook beter is. Bij de interpretatie van de toetsgegevens moet ook rekening gehouden worden met de volgende aspecten:

- *De leerbaarheid van de deelnemers.* Hoewel alle deelnemers een laag taalniveau hadden bij de instroom in de pilots, kunnen zij aanzienlijk verschillen naar leervaardigheid en onderwijs- en toetservaring. Deze verschillen bepalen in sterke mate of deelnemers in staat zijn om binnen één jaar één NT2-niveau te stijgen. Op basis van de monitor beschikken wij niet over deze achtergrondinformatie. We hebben wel enige indicaties op basis van de interviews met de deelnemers en de uitvoerders. Mogelijk zijn de vrouwen die deelnemen aan de pilot van Palet leervaardiger dan deelnemers aan andere pilots. De vrouwen in de Paletpilot hadden een hoger startniveau. Bij de groepsgesprekken bleek dat een deel van deze vrouwen reeds basisonderwijs in Nederland heeft gevolgd. Van de pilot van SEW is bekend dat het om vrouwen gaat in een zeer moeilijke situatie met nauwelijks onderwijservaring. Het feit dat ruim zestig procent van de deelnemers inmiddels Nederlands op niveau 1 spreekt, terwijl zij op niveau 0 begonnen, is dan ook een goed resultaat.⁶
- *Het aantal uren onderwijs.* Er is duidelijke samenhang tussen het aantal lessen en de behaalde toetsresultaten. Het aantal aangeboden lessen loopt uiteen van 34 uur (Thomas More/ROC) tot 118 uur (SEW). De extra dagdelen per week in de pilots zijn vooral besteed aan NT2. De pilots die het minste aantal uren onderwijs hebben verzorgd, laten de laagste progressie in toetsresultaten zien. Dit betreft de scholen waar het CBV en het ROC het onderwijs verzorgden, met als uitschieters naar beneden de Brede School Brevo Markant (CBV) en Basisschool Thomas More (ROC). Deze twee pilots vertonen ook de laagste toetsresultaten. We kunnen dus concluderen dat de deelnemers aan de semi-intensieve cursussen van drie of vier dagdelen per week over het algemeen betere resultaten halen dan de deelnemers aan de niet-intensieve cursussen van twee dagdelen per week.

Het is mogelijk dat duale trajecten meer rendement hebben voor een bepaald startniveau. Hiermee wordt bedoeld dat bijvoorbeeld vooral mensen die op niveau 0 starten een niveau stijgen of juist deelnemers die beginnen op niveau 1. Wanneer we de resultaten per niveau bekijken, ontstaat er echter geen éénduidig beeld (zie bijlage 4). Voor het onderdeel spreken zijn het vooral de deelnemers die nog geen niveau hadden bij aanvang (niveau 0) die ten minste één niveau stijgen bij de eindtoets. Bij luisteren gaat het vooral om de mensen op startniveau 1. De verschillen zijn echter klein. De duale trajecten lijken dus geen groter rendement te hebben voor deelnemers die op een bepaald niveau instromen.

Opvallend is dat er geen samenhang is tussen de aanwezigheidspercentages en de behaalde toetsresultaten. Deelnemers die (bijna) altijd aanwezig zijn geweest, halen niet vaker betere toetsresultaten dan de deelnemers die minder aanwezig zijn geweest.

⁶ Er zijn bij SEW twee groepen gestart. De eerste groep was minder leervaardig dan de tweede groep. Toch heeft juist van deze eerste groep tweederde van de deelnemers een niveau hoger gehaald op de toets.

Samenvattend kunnen we stellen dat de pilots maar in beperkte mate geleid hebben tot een meetbare vooruitgang die vastgesteld kan worden op basis van de profieltoets. Dit betekent echter niet dat de pilots geen effect hebben gehad. Zo worden meer zelfvertrouwen, verbeterde sociale vaardigheden en de durf om Nederlands te spreken niet door de toetsen gemeten. We gaan daarom in paragraaf 6.3 na wat de resultaten van de pilots zijn op basis van de kwalitatieve resultaten.

Uitstroom

In de monitor oudkomers konden de uitvoerders ook aangeven wat de deelnemers na afronding van de pilots gaan doen. Tweederde van de deelnemers heeft het programma afgerond, twintig procent blijft het programma volgen en zoals eerder is vermeld in dit hoofdstuk is twaalf procent uitgevallen. Voor de deelnemers die het programma hebben afgerond, kon worden aangegeven naar welke activiteit zij zijn doorgestroomd.

De uitvoerders van de pilots opvoedingsondersteuning hebben voor zeventig procent van de deelnemers onbekend ingevuld. Zij hebben dus geen zicht op de uitstroom van deze groep. Van vijftien procent van de deelnemers is bekend dat zij niet van plan zijn om verder te gaan met een opleiding of taaltraject. De overige deelnemers gaan verder met een NT2-cursus. Het feit dat de uitvoerders nauwelijks zicht hebben op de plannen van de deelnemers na afronding van de pilot hangt samen met het feit dat deze pilots niet sterk op vervolgotrajecten zijn gericht. Bij de pilots sociale activering is veel beter bekend bij de uitvoerders wat de deelnemers gaan doen. Eenderde van de deelnemers wil verder met NT2, werk of vervolgopleiding. Ondanks het feit dat deze pilots meer gericht zijn op uitstroom heeft tweederde van de deelnemers geen verdere plannen om een vervolgopleiding of werk te gaan zoeken.

6.3 Kwalitatieve resultaten

De kwantitatieve resultaten geven vooral inzicht in de toetsresultaten, het verzuim en de uitval. Ook is in enige mate aan te geven wat de deelnemers zijn gaan doen. De resultaten van de pilots hebben echter ook een kwalitatief aspect dat zich minder goed laat uitdrukken in cijfers. Het gaat hierbij om toegenomen zelfvertrouwen bij de deelnemers of een actievere houding op ouderavonden. In deze paragraaf gaan we daarom nader in op de ervaringen van de respondenten, zowel de aanbieders van de duale trajecten als de deelnemers. Vervolgens gaan we in op de meerwaarde van het duale karakter van de trajecten.

De pilots sociale activering: resultaten volgens de uitvoerders

De pilots sociale activering zijn gericht op een verbetering van het Nederlands en een toename in de sociale participatie. De pilots moeten een bijdrage leveren aan het verminderen van het isolement van de vrouwen. De uitvoerders van de vier pilots hebben de indruk dat voor

de meeste deelnemers een positief resultaat wordt behaald. Volgens hen hebben de deelnemers meer zelfvertrouwen gekregen en zijn ze assertiever geworden. Ook de Nederlandse taalvaardigheid is volgens de uitvoerders bij de meeste deelnemers toegenomen. Per pilot zijn er nog de volgende aanvullingen te maken:

- De respondenten namens Palet geven aan dat er duidelijk vooruitgang is. De deelnemende vrouwen zijn meer betrokken bij de buurt. Zij hebben allen plannen om actief te blijven na afloop van het traject. Twee vrouwen willen een administratieve opleiding gaan volgen. De overige willen vrijwilligers werk gaan doen.
- Ook het CBV constateert een toename van het zelfvertrouwen en de spreekvaardigheid. Ze durven de kennis die ze vaak al hadden van het Nederlands eindelijk te gebruiken. Deelnemers durven nu alleen naar de dokter of tandarts te gaan. Voorheen gingen ze met hun man of één van de kinderen.
- De pilot van de SNV is de enige pilot waarbij wel uitstroomresultaten zijn geformuleerd. De afspraak is dat zestig procent van de deelnemers uitstroomt naar vrijwilligerswerk, een scholingstraject, ouderenwerk of deelname aan sport-, creatieve of wijkactiviteiten. Als de deelnemers hun voorgenomen activiteiten ook daadwerkelijk gaan uitvoeren, wordt deze doelstelling gehaald. Vijf deelnemers willen namelijk vrijwilligerswerk gaan doen, één deelnemer doet al vrijwilligerswerk en één deelnemer wil actief worden in een wijkcentrum. De helft van de deelnemers heeft een grote vooruitgang in het Nederlands gemaakt. De overige deelnemers bleken toch erg veel moeite met het leren van Nederlands te hebben.

De vrouwen die deelnemen aan de SEW hebben een grote afstand tot de maatschappij. Dat bleek ook uit het grote verzuim in het begin van de pilot. Hoewel de ontwikkeling langzaam gaat, hebben alle vrouwen vooruitgang geboekt gedurende de pilot. Zo is het verzuim dat in het begin van de pilot erg hoog was, aanzienlijk teruggedrongen.

De pilots sociale activering: resultaten volgens de deelnemers

De deelnemers aan de pilots sociale activering zijn zeer enthousiast. Volgens hen hebben de pilots op drie terreinen resultaat:

1. Door de pilots hebben zij meer zelfvertrouwen gekregen, durven zij meer Nederlands te praten en is hun Nederlands verbeterd. Ze treden daardoor meer naar buiten, maken een praatje met de burens, gaan zelfstandig naar de dokter en nemen thuis vaker de telefoon op.
2. Door de pilots hebben ze meer inzicht in en kennis over het functioneren van Nederlandse en Tilburgse instanties en Nederlandse gebruiken en gewoonten.
3. Deelname aan de pilot heeft het bewustzijn vergroot dat zij iets buiten de deur willen gaan doen. Ze zijn blij dat ze uit hun isolement zijn en willen niet meer thuiszitten. Een deel van de deelnemers heeft al duidelijke plannen voor een vervolgtraject, zoals het zoeken van een betaalde baan, een administratieve opleiding of een traject richting een baan in de kinderopvang. Dit geldt overigens niet voor alle vrouwen. De overige vrouwen willen wel

verder met activiteiten buiten de deur, maar hebben nog geen duidelijk idee hierover. Ze hebben het gevoel dat een jaar te kort is om de vervolgstappen zelf te zetten en zijn bang dat ze toch weer thuis komen te zitten. De vrouwen zouden daarom graag nog meer begeleiding en Nederlandse les ontvangen, het liefst in de vorm van een verlenging van de cursus.

De pilots opvoedingsondersteuning: resultaten volgens de uitvoerders

In de pilots opvoedingsondersteuning staat vooral het doel van een grotere betrokkenheid bij en participatie op de school en in de buurt centraal. Volgens de uitvoerders worden deze doelen in grote mate gehaald. De respondenten namens de Brede Scholen zien een grotere betrokkenheid van de deelnemers bij de school. De deelnemers komen mondiger en zelfverzekerder over. Ze durven meer vragen te stellen aan de leerkrachten en op ouderavonden. Deze respondenten zijn dan ook van mening dat de pilots niet alleen een positief effect hebben op de vrouwen en hun kinderen, maar ook op de buurt en de Brede School.

De pilots opvoedingsondersteuning: resultaten volgens de deelnemers

De vrouwen die hebben deelgenomen aan de groepsgesprekken zijn allen van mening dat hun Nederlands sterk vooruit gegaan is. Ze hebben meer zelfvertrouwen gekregen en durven meer te spreken. Vooral de ruimte voor spreekvaardigheid in de lessen, maakt dat ze meer durven te praten. Er is echter wel een verschil in de mate waarin de vrouwen aangeven meer zelfvertrouwen te hebben. De vrouwen die taalles krijgen van het CBV of het ROC geven aan veel zelfvertrouwen te hebben gewonnen. Zij durven vaker leerkrachten, burens of medewerkers van instanties aan te spreken. De vrouwen die deelnemen aan de pilot van Intop geven aan dat hun Nederlands sterk verbeterd is, maar dat ze buiten de klas nog steeds weinig durven te spreken. Hoewel de vrouwen het niet zelf aangeven, is een mogelijke verklaring hiervoor dat dit traject zich vooral richt op het leren van de taal en minder op activiteiten die bijvoorbeeld het zelfvertrouwen versterken.

De vrouwen spreken zich vooral positief uit over de Nederlandse lessen. Veel informatie over opvoeden, voeding en dergelijke wisten ze al, mede door het volgen van eerdere cursussen.

Slechts enkele vrouwen die hebben deelgenomen aan de groepsgesprekken hebben concreet voor ogen wat ze na de cursus willen gaan doen. De meesten willen verder met taalles, het liefst in de vorm van de pilots. Ze zijn bang dat als ze nu stoppen met leren, de opgedane kennis weer wordt vergeten.

Meerwaarde van duale trajecten

De uitvoerders van de duale trajecten zien allen meerwaarde in de duale trajecten. Doordat het Nederlands gekoppeld wordt aan informatie die dicht bij de leefwereld van de deelnemers

staat, is volgens hen het rendement hoger. Het Nederlands beklijft beter. Tegelijkertijd krijgen mensen meer zicht in de maatschappij om hen heen.

Een respondent noemt als voordeel van het duale traject het feit dat deelnemers meer inzicht krijgen in de problematiek rondom hun situatie. Veel allochtonen verschuilen zich achter het excuus dat ze niet kunnen participeren omdat hun Nederlands onvoldoende is. Door deelname aan een duaal traject leren ze dat participatie niet alleen van de kennis van de taal afhangt. De Brede Scholen zijn ook zeer tevreden met het duale karakter van de pilot. De respondenten zien dat zowel de taalvaardigheid als de betrokkenheid bij de school en de wijk toeneemt.

De deelnemers zijn zich minder expliciet bewust van het duale karakter van de cursus. Ze hebben in het verleden echter wel vaak taalcursussen of cursussen over opvoeden gevolgd. We hebben ze daarom gevraagd een vergelijking tussen de cursussen te maken. In hoofdstuk 5 zijn we reeds ingegaan op de verschillen tussen de reguliere taalcursussen en de taalcomponent binnen de pilots. Daar kwam uit dat de meeste vrouwen aanzienlijk enthousiaster zijn over de pilots dan over de reguliere cursussen. Dit wordt vooral veroorzaakt door het feit dat er alleen vrouwen in de groep zitten, de lokatie dicht bij huis is, en er grote aandacht is voor spreekvaardigheid. In de pilots checken de docenten keer op keer of de informatie is overgekomen. Het wordt daardoor makkelijker om de kennis te onthouden en toe te passen.

Veel van de Turkse vrouwen hebben in het verleden cursussen opvoedondersteuning gevolgd. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om cursussen zoals Opstap, Opstapje, Opvoeden Zo. Deze cursussen zijn in het Turks gegeven. De vrouwen vonden het goede cursussen. Ze zijn echter meer tevreden over de pilots. Doordat in de pilots Nederlandse taalles ook een prominente plaats heeft, hebben ze sterker het gevoel dat ze iets kunnen doen met de informatie. De eerdere cursussen vergrootten niet hun participatie. Doordat het Nederlands is verbeterd durven ze nu wel meer naar buiten te treden. Zo durven ze op een leraar af te stappen en informatie te vragen.

6.4 Knelpunten en succesfactoren

Toetsresultaten

De deelnemers aan de pilots laten maar een beperkte vooruitgang zien op de NT2-toetsen. Dit geldt voor het onderdeel spreken dat centraal staat in de pilots. De uitvoerders en deelnemers zijn echter van mening dat er sprake is van duidelijke vooruitgang bij het grootste deel van de deelnemers. Mogelijke verklaringen voor dit verschil zijn:

- De deelnemers hebben nauwelijks ervaringen met toetsen en zijn niet gewend aan de wijze waarop getoetst wordt.

- De toetsen toetsen niet wat er geleerd is bij de pilots. De toetsen richten zich op algemene situaties en algemene woordenschat, terwijl de pilots zich richten op specifieke situaties. Ook wordt in feite niet alleen de kennis van het Nederlands getoetst, maar ook de cognitieve vaardigheden van de deelnemers.
- De toetsen kijken niet naar vaardigheden als zelfvertrouwen. Juist door een toegenomen zelfvertrouwen en verbeterde communicatieve vaardigheden durven de deelnemers meer Nederlands te spreken. Hun kennis van de taal is mogelijk niet toegenomen, maar wel de durf om de taal te gebruiken.

Aantal aangeboden dagdelen

Uit een vergelijking van de toetsresultaten per pilot blijkt dat de pilots die de meeste lessen (NT2) verzorgden ook de meeste vooruitgang laten zien op de toetsonderdelen. Mogelijk is twee dagdelen cursus (waarvan 1 dagdeel NT2) gedurende driekwart jaar niet voldoende om deze doelgroep een meetbaar NT2-niveau te laten stijgen.

Vervolgactiviteiten

Zowel de deelnemers als de uitvoerders geven aan dat er veel bereikt is in de pilots. Voor een belangrijk deel van de deelnemers is een jaar echter te kort. Er is een groot risico dat de participatie van de vrouwen op school of in de buurt niet doorzet. Hierbij is het belangrijk om te bedenken dat veel deelnemers al eerder taalcursussen hebben gevolgd. Enkele vrouwen hebben zelfs de basisschool in Nederland gedaan. Andere vrouwen hebben zes à zeven jaar geleden cursussen gevolgd en zijn gestopt toen ze niveau 2 of zelfs 3 hebben gehaald. Daarna zijn zij huisvrouw geworden. Ze geven zelf aan dat ze het Nederlands vervolgens voor een groot deel weer zijn vergeten. Dit bleek ook uit de toetsresultaten bij de start van het duale traject. Het is daarom belangrijk om de mogelijkheid tot vervolgtrajecten te hebben, zodat de vrouwen hun kennis behouden.

De respondenten bij de groeps gesprekken voor sociale activering hebben duidelijker vervolgstappen voor ogen dan de deelnemers aan opvoedingsondersteuning. Dit wordt voor een belangrijk deel verklaard door het doel van de pilots. Het is echter ook zeer belangrijk dat de deelnemers aan opvoedingsondersteuning actief worden/blijven in de wijk of op school. Op die wijze kan hun opgedane kennis van het Nederlands verder uitgebouwd worden. Door een nazorg- of vervolgtraject kan hierin worden voorzien. In nieuwe trajecten opvoedingsondersteuning zou volgens de uitvoerders meer aandacht voor het vervolg moeten zijn.

Beperkte uitval

Een belangrijke succesfactor van de pilots is de geringe uitval. Twaalf procent van de deelnemers is uitgevallen, een laag percentage voor de doelgroep waarop de pilots zich richten. Het inhoudelijk laten aansluiten van de cursus bij de directe leefwereld is hier mogelijk een be-

langrijke verklaring voor. Ook de begeleiding en de betrokkenheid van de deelnemers bij elkaar, dragen waarschijnlijk bij aan deze beperkte uitval.

7 CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

In 2003 zijn in Tilburg tien pilots duale trajecten opvoedingsondersteuning en sociale activering van gestart gegaan, gefinancierd uit de oudkomersgelden. De gemeente wil de duale trajecten graag een structurele plek geven in het cursusaanbod voor inburgeraars en heeft daarom Regioplan gevraagd de pilots te evalueren.

De pilots zijn zowel kwantitatief als kwalitatief geëvalueerd. Voor de kwantitatieve analyse is gebruikgemaakt van de gegevens uit de Monitor Oudkomers en de aanwezigheidspercentages. Voor de kwalitatieve analyse zijn (groeps)gesprekken gevoerd met medewerkers van de gemeente, uitvoerders van de trajecten en deelnemers. In de kwalitatieve analyse is gebruikgemaakt van een analysekader met indicatoren op het terrein van inhoud, werving en selectie, doelperspectief, begeleiding, samenwerking en afspraken. Hieronder wordt eerst een korte samenvatting gegeven van de belangrijkste uitkomsten met betrekking tot deze indicatoren en van de uitkomsten van de kwantitatieve analyse. Vervolgens worden enkele handreikingen gedaan om tot een betere operationalisering van resultaten te komen bij duale trajecten sociale activering. We besluiten deze conclusie met richtlijnen en randvoorwaarden voor de inrichting van duale trajecten.

7.1 Uitkomsten van het onderzoek

Kwalitatieve beoordeling van de pilots door deelnemers, aanbieders en gemeente

De uitkomsten van het onderzoek behandelen we aan de hand van de verschillende aspecten van de pilots: de aanbesteding, werving en selectie, inhoudelijke vormgeving, behaalde resultaten, randvoorwaarden, samenwerking tussen de verschillende betrokken actoren en de rol van de gemeente als regisseur.

Aanbesteding

Hoewel er zich uiteindelijk geen grote problemen hebben voorgedaan bij de aanbesteding was wel sprake van enkele knelpunten, waardoor de aanbieders niet helemaal tevreden waren over de gang van zaken. De knelpunten hadden betrekking op onduidelijkheid over de criteria waaraan deelnemers moesten voldoen om in aanmerking te komen voor financiering, onduidelijkheden over de verantwoordelijkheden tussen hoofd- en onderaannemer en het gehanteerde tijdsplan rond de aanbesteding en toekenning. De aanvragen voor de pilots zijn gedaan in mei/juni 2003. Vervolgens heeft de gemeente aan het eind van de zomervakantie beslist over de toekenning. Hierdoor was het niet mogelijk om reeds in september 2003 met de

pilots te beginnen. De uitvoering van de pilots heeft hierdoor vertraging opgelopen, enkele pilots zijn zelfs pas in 2004 gestart.

Door de flexibele opstelling van de gemeente konden de meeste knelpunten overigens worden opgelost.

Werving en selectie

Een goede werving en selectie is van groot belang voor het welslagen van een project. Er moet daarom een zo helder en concreet mogelijk deelnemersprofiel zijn. In de pilots sociale activering waren de deelnemersprofielen duidelijk. In de pilots opvoedingsondersteuning was wel enige onduidelijkheid over de criteria waaraan de deelnemers moesten voldoen. Door deze onduidelijkheid zijn ook mensen geworven die uiteindelijk niet in aanmerking zijn gekomen voor deelname.

In de pilots is op verschillende manieren geworven. Er is gebruikgemaakt van het benaderen van mensen die reeds in de bestanden van de uitvoerende instantie zijn opgenomen. Er is gewerkt met intermediairs van Turkse en Marokkaanse afkomst en gebruikgemaakt van de netwerken van organisaties die in contact staan met de doelgroep. In de pilots opvoedingsondersteuning is ook geworven via de leerkrachten van de basisschool waar de kinderen van de deelnemers onderwijs volgen.

Het meest effectief was het werken met intermediairs met dezelfde etnische achtergrond als de doelgroep en het benaderen van de ouders via de leerkrachten van de kinderen. Voorwaarde voor een succesvolle werving door intermediairs is dat zij voldoende ingangen hebben bij de leden van de te benaderen groepen. In de pilots bleek dat voor de Marokkaanse ouders niet het geval. Veel Marokkaanse moeders leiden een geïsoleerd bestaan en zijn voornamelijk gericht op de eigen familie. Ze maken daardoor weinig deel uit van netwerken, waardoor Marokkaanse intermediairs nauwelijks een ingang hebben om deze vrouwen te benaderen. Bovendien was het aantal weigeringen onder de wel bereikte Marokkaanse vrouwen hoog, daar de echtgenoot geen toestemming wilde geven aan zijn vrouw om een cursus te volgen. De Marokkaanse deelnemers zijn dan ook ondervertegenwoordigd in de pilots.

Het werven via bestanden van de uitvoerende instantie bleek minder succesvol, onder andere omdat het bestand onvoldoende up-to-date was.

Voor alle wervingsmethoden geldt dat het belangrijk is dat het deelnemersprofiel duidelijk is om te voorkomen dat mensen die interesse tonen, moeten worden teleurgesteld.

De selectie van de deelnemers heeft weinig problemen opgeleverd. De uitvoerders van de pilots hebben de selectie verzorgd. Er zijn wel grote verschillen in de organisatie rond de selectie. Sommige aanbieders hebben veel tijd geïnvesteerd in voorlichtingsbijeenkomsten. Dat heeft als positief resultaat dat de deelnemers een goed idee hebben van de inhoud en het doel

van het traject. De pilots waar de voorlichting minder uitgebreid is, laten echter geen grotere uitval zien of ontevredenheid van de deelnemers over de inhoud.

Doelperspectief

Alle pilots hebben een meerledig doel: het vergroten van de Nederlandse taalvaardigheid en het vergroten van de betrokkenheid van de deelnemers bij de wijk of school. In de praktijk blijkt dat hoofd- en onderaannemer niet altijd dezelfde opvatting hebben over het doelperspectief. Voor de Brede Scholen ligt bijvoorbeeld de nadruk op een grotere participatie van de ouders op school en een grotere betrokkenheid van de ouders bij de school en de opvoeding van de kinderen. De taalaanbieders noemen veeleer het belang van het Nederlands leren door beter aan te sluiten bij de leefwereld van de deelnemers. Dit verschil in opvatting over het doelperspectief heeft in dit geval overigens niet tot problemen in de uitvoering geleid. Uit een andere pilot blijkt evenwel dat een verschil in visie ten aanzien van het doelperspectief en de invulling van het begrip sociale activering tussen hoofd- en onderaannemer wel degelijk als stoorzender kan werken bij de uitvoering van een traject.

De mate waarin deelnemers zelf op de hoogte zijn van het doelperspectief van de trajecten verschilt. Deelnemers aan pilots die van tevoren veel energie in voorlichtingsbijeenkomsten hebben gestopt zijn over het algemeen goed op de hoogte van het doel van de cursus. In veel andere gevallen zijn de deelnemers toch vooral op de taallessen afgekomen.

In het analysekader wordt aangegeven dat voor het welslagen van een traject het helder formuleren van een doelperspectief met eventuele tussendoelen een voorwaarde tot succes is. Uit de pilots blijkt dat hierin nog wel enige verbetering mogelijk is. De respondenten vinden de operationalisatie van het doelperspectief in de praktijk lastig. Hoewel voor de pilots sociale activering in de afspraken met de gemeente is opgenomen, dat ernaar wordt gestreefd deelnemers aantoonbare vorderingen te laten maken op het gebied van sociale redzaamheid, is dit nauwelijks geoperationaliseerd. De uitvoerders proberen in de intake wel aan te geven waar een deelnemer moet uitkomen, maar dit wordt vaak niet nader ingevuld. Omdat dit een terugkerend probleem is bij de meeste pilots, wordt hier in paragraaf 7.2 apart aandacht aan besteed.

Inhoudelijk vormgeving

Er is een duidelijk verschil tussen de pilots in de verhouding NT2 en sociale activeringsactiviteiten of opvoedingsondersteuning. Bij een aantal trajecten vormt het Nederlands de hoofdmoot, bij andere ligt de nadruk op de sociale activering of opvoedingsondersteuning. De pilots worden mede gebruikt om te zoeken naar de juiste verhouding en inhoud. Het blijkt dat de deelnemers aan de pilots met een semi-intensief programma (3 - 4 dagdelen) gemiddeld betere toetsresultaten behalen dan deelnemers aan de pilots met een minder intensief programma (2 dagdelen). De extra dagdelen in de semi-intensieve cursussen worden besteed

aan NT2-onderwijs. Uit de pilots is niet af te leiden of een verlenging van de niet-intensieve cursussen (zodat uiteindelijk meer dagdelen onderwijs gevolgd zijn) leidt tot een vergelijkbare niveaustijging als in de intensieve cursussen.

Zoals uit het analysekader blijkt, moet een duaal traject gekenmerkt worden door een goede inhoudelijke afstemming tussen taallessen en praktijklessen. Tevens is het belangrijk om het doel en de inhoud van het traject af te stemmen met de deelnemers. In Tilburg konden de deelnemers van één pilot in de intakefase aangeven welke onderwerpen in de pilot behandeld zouden worden. De deelnemers zijn hierover zeer tevreden. In de andere pilots is dit minder nadrukkelijk gebeurd. Wel blijkt dat de inhoud van het programma in de meeste pilots flexibel is, waardoor er echt geluisterd wordt naar de behoefte van de deelnemers. De deelnemers ontwikkelen geleidelijk meer zelfvertrouwen, waardoor ze nieuwe vragen en behoeften krijgen. Door deze ontwikkelingen mee te nemen in het lesprogramma, blijft het programma aansluiten op de behoeften van de deelnemers en voelen zij zich serieus genomen. Dit draagt bij aan de motivatie voor deelname aan de pilot.

In de pilots sociale activering wordt vooral ervaringsgericht gewerkt, dat wil zeggen dat de lessen zich richten op de ervaringen van de deelnemers. De lessen NT2 gaan vooral om spreken en luisteren. Communicatie staat hierbij centraal. Het gaat dus met name om hoe mensen overkomen, worden ze begrepen, kunnen ze duidelijk maken wat ze bedoelen. De respondenten hebben de indruk dat dit voor de deelnemers een goede methode is. Veel deelnemers hebben eerder (taal)cursussen gevolgd, maar liepen vast in de schoolse manier van leren. Het belang dat aan lezen en schrijven wordt gehecht, verschilt per groep. Met name het opleidingsniveau en de vaardigheden op dit terrein van de deelnemers zijn hierbij van belang.

De deelnemers zijn enthousiast over de inhoud van de pilots. Dit geldt met name voor de grote betrokkenheid en geduld van de docenten en de grote aandacht voor spreekvaardigheid. Het feit dat de lessen goed te combineren zijn met hun andere taken en de samenstelling van de groep (vrouwen in een vergelijkbare situatie) dragen ook bij aan hun tevredenheid.

De afstemming van de praktijklessen en de NT2-lessen kent bij de pilots sociale activering geen knelpunten. In de pilots opvoedingsondersteuning geven de uitvoerders aan dat er nog verbeteringen mogelijk zijn. De docenten van de pilots zouden de lessen (nog) beter kunnen afstemmen met de informatie die aanwezig is op de basisschool. Daarbij zouden ze ook meer gebruik kunnen maken van de kennis van de leerkrachten van de kinderen.

Begeleiding

Begeleiding is in het analysekader ook een belangrijke voorwaarde voor het welslagen van duale trajecten. In de pilots is voorzien in ruim voldoende begeleiding op groepsniveau. De

respondenten zijn enthousiast over deze vorm van begeleiding. In veel gevallen zijn de deelnemers goed in staat elkaar te helpen met het oplossen van problemen. De problematiek van sommige deelnemers is echter zodanig, dat het niet samen met de andere deelnemers besproken kan worden. In slechts een enkele pilot is voorzien in individuele begeleiding. In de praktijk investeren daarom docenten en praktijkbegeleiders ook in individuele begeleiding. Dit komt echter bovenop hun gewone taken.

Randvoorwaarden: kinderopvang

In de pilots opvoedingsondersteuning is de opvang van kinderen een belangrijke voorwaarde voor de deelname van vrouwen met kleine kinderen. Bijna alle pilots hebben gekozen voor een kinderopvang op de locatie waar de deelnemers les hebben. In één pilot is er voor gekozen om de kinderopvang te regelen via het reguliere peuterspeelzaalwerk. De voordelen hiervan zijn dat de kinderen al jong in beeld komen van de reguliere instellingen. In de praktijk blijkt echter dat het regelen van opvang via de reguliere kanalen relatief duur is en veel tijd kost vanwege het afstemmen van de lestijden en het verkrijgen van een plaats.

Behaalde resultaten

Zowel de uitvoerders als de deelnemers zijn positief over de resultaten. De deelnemers hebben meer zelfvertrouwen gekregen en hun spreekvaardigheid is verbeterd. Ze durven meer naar buiten te treden en gaan vaker ergens zelfstandig op af, bijvoorbeeld naar de huisarts of fysiotherapeut. Volgens de respondenten van de Brede Scholen is er een toegenomen participatie van de deelnemers op school. De deelnemers stappen makkelijker op de leerkrachten af en durven meer te vragen. De pilots hebben echter slechts voor een minderheid van de deelnemers geleid tot een meetbare vooruitgang van het NT2-niveau op de profieltoets. De resultaten van de toetsen laten dus maar een deel van de werkelijkheid zien. Dit vraagt voorzichtigheid bij de interpretatie van dergelijke gegevens.

Het vervolgtraject na afronding van de pilot is een onderwerp dat zowel door de uitvoerders als deelnemers werd aangeroerd. De uitvoerders geven aan dat de pilots veel hebben losgemaakt bij de deelnemers. Om ervoor zorg te dragen dat de vrouwen actief blijven, is het belangrijk dat er sprake is van nazorg of een goede doorgeleiding. In de oorspronkelijke pilotplannen is hierin niet voorzien. Een groot deel van de vrouwen in de pilots sociale activering heeft plannen om een vervolgaactiviteit op te pakken. Deelnemers aan de pilots opvoedingsondersteuning geven ook aan actief te willen blijven, maar weten nog niet wat zij willen gaan doen. Ze zouden graag een verlenging van de pilots willen. Ze voelen zich veilig bij de pilots en hebben het gevoel dat hun Nederlands nog verder kan verbeteren.

Samenwerking tussen de betrokken organisaties

Samenwerking tussen de betrokken partijen is een belangrijke factor voor het slagen van een duaal traject. In Tilburg loopt de samenwerking tussen hoofd- en onderaannemer over het algemeen goed. De betrokkenen bij de pilot hebben regelmatig overleg en stemmen het programma met elkaar af.

Op het inhoudelijke vlak kunnen er in de pilots opvoedingsondersteuning echter nog wel verbeteringen plaatsvinden. De verschillende partijen zouden nog meer gebruik kunnen maken van elkaars expertise. Er wordt volgens de Brede Scholen nog onvoldoende gebruik gemaakt van de kennis van de leerkrachten door de docenten van de pilots. Op één Brede School leidt de pilot zelfs een vrij geïsoleerd bestaan.

Het is belangrijk dat al in de aanbestedingsfase op inhoudelijk vlak wordt overlegd door de partners, zodat wordt vermeden dat er later verschil van inzicht ontstaat over de invulling van de pilot.

Rol van de gemeente

De respondenten zijn tevreden over de wijze waarop de gemeente betrokken is bij de pilots. Na de aanbestedingsfase constateren zij eigenlijk geen knelpunten meer in het contact met de gemeente. De gemeente toont zich betrokken en de medewerkers zijn goed te bereiken. De gemeente stelt zich flexibel op indien er problemen zijn en helpt zoeken naar het vinden van oplossingen. Zo heeft de gemeente de pilots gefaciliteerd bij de aanlevering van de verplichte registratie door de inzet van de consulent inburgering. Deze consulent ondersteunt en begeleidt de pilots bij onder meer het invullen van de monitor en verzuimstatistieken.

Kwantitatieve evaluatie aan de hand van de monitor

Aan de pilots hebben 137 oudkomers deelgenomen, 85 deelnemers aan de duale trajecten opvoedingsondersteuning en 52 aan de duale trajecten sociale activering. Veruit de meerderheid van de deelnemers is vrouw (95%). Slechts aan één pilot nemen ook mannen deel. De deelnemers aan de pilots opvoedingsondersteuning zijn gemiddeld 34 jaar, de deelnemers aan de pilots sociale activering zijn gemiddeld ouder, namelijk 45 jaar.

Meer dan de helft van de deelnemers is afkomstig uit Turkije. De overige deelnemers komen met name uit Marokko, Somalië en Afghanistan. In vergelijking tot de samenstelling van de allochtone Tilburgse bevolking blijkt een duidelijke ondervertegenwoordiging van de Marokkaanse deelnemers.

De vier vaardigheden NT2 (spreken, schrijven, luisteren, lezen)¹ zijn getoetst bij aanvang van de pilots en bij de afronding. Er zijn voornamelijk deelnemers met een zeer laag taalniveau ingestroomd (nog geen niveau of niveau 1). De pilots verschillen echter wel naar instroomniveau.

¹ Niet in alle pilots zijn schrijven en lezen getoetst. De pilots richten zich in de eerste plaats op spreken en luisteren. Bovendien is een deel van de deelnemers (Latijns)analfabeet.

Het NT2-niveau op de vier vaardigheden is ook aan het eind van de pilots getoetst. Ruim veertig procent van de deelnemers heeft bij de eindtoets spreken ten minste één niveau hoger gehaald. Hetzelfde geldt voor eenderde van de deelnemers bij de eindtoets voor luisteren. Een kleine meerderheid van de deelnemers heeft dus geen toetsbare vooruitgang behaald aan het eind van de pilots. Mogelijk is driekwart jaar cursus niet voldoende voor een meerderheid van de deelnemers om een niveau hoger te scoren op de toetsen. Deze verklaring lijkt te worden ondersteund door het feit dat de pilots die de meeste dagdelen NT2 hebben aangeboden, gekenmerkt worden door de grootste progressie in toetsresultaten.

De uitvoerders en de deelnemers zijn daarentegen enthousiast over de vooruitgang die zij hebben waargenomen. Volgens hen is de spreekvaardigheid van de meeste deelnemers sterk verbeterd. Daarnaast beschikken de deelnemers over meer zelfvertrouwen en communicatieve vaardigheden. Zij durven eerder dan voorheen een gesprek te voeren met bijvoorbeeld docenten op school of de huisarts.

Het feit dat deze progressie niet tot uitdrukking komt in de toetsresultaten hangt samen met een aantal factoren:

- De profieltoets toetst aan de hand van algemene situaties en een algemene woordenschat. Een kenmerk van de duale trajecten is juist dat het Nederlands betrekking heeft op specifieke situaties en woordenschat waar de deelnemers veel mee te maken hebben. Daarnaast wordt niet alleen de taalvaardigheid getoetst, maar ook de cognitieve vaardigheid van de deelnemers.
- De deelnemers zijn over het algemeen niet of laagopgeleid en hebben weinig ervaring met toetsen.

De deelnemers aan de pilots moesten ten minste tachtig procent van de lessen volgen. Tweederde van de deelnemers is daarin ook geslaagd. Gezien de achtergrond van de doelgroep is dat een relatief hoog percentage. De pilots worden tevens gekenmerkt door een lage uitval (12%). De uitval heeft vooral aan het begin van het traject plaatsgevonden en hing samen met de gezondheidssituatie van de deelnemers zelf of van familieleden, met het verkrijgen van toestemming van de Sociale Dienst of de start met een ander programma. In de loop van de pilots zijn enkele deelnemers uitgevallen vanwege het vinden van werk.

Op basis van de kwantitatieve en kwalitatieve resultaten kunnen we concluderen dat de pilots in grote mate succesvol zijn. De uitval en het verzuim zijn laag. De pilots zijn er dus in geslaagd om aansluiting te vinden bij de leefwereld van de deelnemers en hen te motiveren onderwijs te volgen.

De pilots hebben geleid tot een groter zelfvertrouwen en vergroting van de communicatieve vaardigheden van de deelnemers. Uit het afnemen van de taaltoetsen blijkt echter dat slechts in beperkte mate meetbare vooruitgang in het Nederlands is geboekt.

7.2 Resultaatdefiniëring

Uit het onderhavige onderzoek is gebleken dat het lastig is om de resultaten van de sociale activerings- en opvoedingsondersteuningscomponent van de duale trajecten duidelijk zichtbaar te maken. In de projectplannen wordt bij de meeste sociale activeringstrajecten gesproken van ‘aantoonbare vorderingen op het gebied van sociale zelfredzaamheid’ zonder dat dit nader is uitgewerkt. Bij de pilots opvoedingsondersteuning ontbreekt überhaupt enige resultaatdefiniëring. Doel van deze trajecten is veelal het verbeteren van de taalvaardigheid, kennisoverdracht over de gang van zaken rondom school en het vergroten van de betrokkenheid van de ouders bij de school. De gemeente heeft de pilots mede willen gebruiken om te bezien welke instrumenten door de uitvoerders zouden worden ingezet. In de praktijk heeft dit geen uitgewerkte instrumenten opgeleverd. Inmiddels heeft de gemeente besloten om de vorderingen bij de trajecten opvoedingsondersteuning in kaart te brengen door middel van de portfoliomethode, zoals die ontwikkeld is door de Citogroep.

Hoewel de gemeente ook voor duale trajecten sociale activering op de portfoliomethode wil overgaan, willen we toch nader ingaan op de complexiteit van de operationalisering van resultaten in (makkelijk) meetbare indicatoren. Dit heeft onder andere te maken met de diversiteit aan dergelijke activeringstrajecten, maar ook met de veelal kwalitatieve doelen van deze trajecten; doelen die zich lastig laten concretiseren. Hieronder doen we op basis van ervaringen uit het veld en uit de literatuur enkele handreikingen om meer grip te krijgen op deze materie.

In de pilot van SNV, de enige sociale activeringspilot waarin doelen zijn geconcretiseerd, worden de resultaten op projectniveau gekwantificeerd: het traject moet leiden tot een positieve uitstroom van zestig procent. Positieve uitstroom kan zijn vrijwilligerswerk, deelname aan regulier onderwijs, ouderenwerk, deelname aan cursussen en sociale activiteiten op buurt- of wijkniveau. Deze uitstroomdoelen kunnen op een zeer laag niveau gedefinieerd worden, bijvoorbeeld het regelmatig deelnemen aan een koffieochtend in het buurthuis. Toch zal het bij de moeilijkste doelgroepen niet altijd mogelijk zijn om (in eerste instantie) op dergelijke wijze resultaten te operationaliseren. Voor deze groepen is het resultaat van een traject vaak veel kwalitatiever van aard. Zoals uit de evaluatie van de pilots blijkt, gaat het om zaken als het vergroten van het zelfvertrouwen, het beter voor jezelf kunnen opkomen en cetera. Dergelijke doelen dienen op individueel niveau vastgesteld te worden, waarbij het belangrijk is dat gewerkt wordt met haalbare tussendoelen die afgestemd zijn op de individuele mogelijkheden van de deelnemer. Het formuleren van doelen op het individuele niveau staat het formuleren van projectdoelstellingen overigens niet in de weg. Zo kan op projectniveau bijvoorbeeld worden vastgesteld dat tachtig procent van de deelnemers het voor hen geformuleerde doel haalt.

Individuele vorderingen kunnen op verschillende wijze worden vastgelegd. In de tweede pilot van SEW wordt inmiddels gewerkt met Persoonlijke Projectplannen van Aanpak om de individuele voortgang beter vast te kunnen leggen. Een ander instrument om individuele opbrengsten bij sociale activering vast te leggen, is bijvoorbeeld de meetlat sociale activering.² In dit instrument is een aantal indicatoren uitgewerkt die belangrijk zijn voor het begeleiden van deelnemers naar participatie of reïntegratie. Deelnemers kunnen scoren op een vijftal indicatoren, te weten: presentatie, competenties, sociale contacten, motieven en hulpbronnen. Doel van het instrument is om aan het begin van het traject na te gaan hoe de deelnemer ervoor staat ten aanzien van al deze factoren en op basis daarvan een stappenplan te maken. Na verloop van tijd kan dan opnieuw gekeken worden hoe de deelnemer na het volgen van het traject op de dimensies scoort. Niet alleen kunnen op deze wijze vorderingen in kaart gebracht worden, ook wordt duidelijk aan welke aspecten van de deelnemer nog verder gewerkt moet worden. Vorderingen van de deelnemer kunnen worden bijgehouden in een portfolio.

Samenvattend kan gesteld worden dat de volgende aspecten van belang zijn bij het beter inzichtelijk maken van resultaten van sociale activeringstrajecten voor de moeilijkste doelgroepen:

- kwalitatieve doelen op persoonlijk niveau formuleren;
- werken met tussendoelen (bijvoorbeeld het beperken van verzuim);
- systematische inventarisatie van de startsituatie op relevante domeinen en periodieke ‘toetsing’ van voortgang ten aanzien voor deze domeinen;
- overall resultaat definiëren in percentages behaalde individuele doelstellingen.

7.3 Richtlijnen en randvoorwaarden voor de inrichting van duale trajecten

In het algemeen is de uitvoering van de duale trajecten goed verlopen. Uit het voorgaande komt echter toch een aantal aandachtspunten naar voren waarop de uitvoerders en de gemeente nog verbeteringen kunnen behalen. We behandelen ze aan de hand van de eerder onderscheiden aspecten. Aan suggesties ten aanzien van het doelperspectief is paragraaf 7.2 gewijd.

Aanbesteding

- Er moet voldoende tijd tussen de aanbesteding en de start van trajecten zitten, zodat er voldoende mogelijkheden zijn om mensen te werven. Wanneer deze termijnen te kort zijn, leidt dit tot vertragingen in de start van het programma.

² RADAR (2004) De Meetlat. Sociale Activering gemeten. Hierin zijn ook voorbeeldvragen voor de indicatoren en voorbeelden voor een individueel stappenplan opgenomen.

- De invulling van en de verdeling van de verantwoordelijkheid voor randvoorwaarden zoals kinderopvang, lesruimten en dergelijke moeten ook in het bestek worden opgenomen
- In de aanbesteding moet duidelijk zijn voor wie de trajecten bedoeld zijn en of deze groep ook onder de criteria valt die worden gesteld aan de financiering of het beleid. Hierbij speelt het tijdstraject ook een belangrijke rol. De sociale dienst moet voldoende tijd hebben om te kunnen beoordelen of toestemming verleend kan worden voor deelname door uitkeringsgerechtigden. Communicatie tussen de verschillende partijen is daarbij ook een noodzakelijke voorwaarde. De uitvoerders moeten voorgelicht worden dat in het geval van uitkeringsgerechtigden toestemming nodig is. Casemanagers inburgering kunnen hierbij van dienst zijn.
- Door in de aanbestedingsfase goed te letten op welk deel van de doelgroep een traject zich richt, wordt voorkomen dat verschillende aanbieders dezelfde potentiële deelnemers benaderen.

Werving en selectie

- Het werven via netwerken en intermediairs heeft het meeste resultaat. Ook het inzetten van reeds geworven deelnemers om nieuwe mensen te werven werkt goed. Voor de pilots opvoedingsondersteuning werkt het benaderen van ouders via de leerkrachten ook goed.
- Aangezien de Marokkaanse vrouwen zijn ondervertegenwoordigd in de pilots, terwijl zij juist een belangrijke doelgroep vormen voor dit soort trajecten, dient de werving nog beter aan te sluiten bij de leefwereld van de doelgroep. Ook zouden de mannen actiever betrokken moeten worden in de voorlichting. Als zij het belang inzien van het effect van een dergelijk traject op hun kinderen en hun vrouw geven zij mogelijk sneller toestemming.

Inhoud

- De invulling van de inhoud van de pilots stond bij de aanvang van de pilots niet geheel vast. Hierdoor was het mogelijk om gedurende het traject het programma aan te passen aan de behoefte en de ontwikkeling van de deelnemers. Ook wanneer de duale trajecten een meer regulier karakter krijgen, moet de mogelijkheid tot deze flexibiliteit gehandhaafd blijven.
- Naast flexibiliteit in de inhoud is flexibiliteit in het aantal geboden dagdelen belangrijk. Doordat een aantal pilots later dan voorzien van start is gegaan en er toch getracht is om het begrote aantal uren in de resterende tijd aan te bieden, is het aantal dagdelen per week in een deel van de pilots uitgebreid. De meeste deelnemers blijken het, tegen de verwachting in, prettig te vinden om drie of vier dagdelen per week les te krijgen. Uit de toetsresultaten blijkt daarnaast dat in de pilots die een hogere lesintensiteit hebben, meer toetsbare vooruitgang wordt geboekt. Voorwaarde bij het uitbreiden van het aantal dagdelen is dat de lestijden goed te combineren zijn met de schooltijden van de kinderen en dat de cursus

in de wijk wordt gegeven. Eventueel kan het aantal dagdelen gedurende het traject worden opgevoerd.

Begeleiding

- De groepsbegeleiding werkt goed in de pilots. Er blijkt bij een deel van de deelnemers ook behoefte aan individuele begeleiding, vanwege bijvoorbeeld hun persoonlijke omstandigheden. Hierin is onvoldoende voorzien in de huidige pilots en verdient meer aandacht in toekomstige duale trajecten.

Samenwerking

- De gemeente geeft de voorkeur aan samenwerking tussen verschillende partners in de duale trajecten. In de pilots opvoedingsondersteuning heeft dit in principe een meerwaarde, onder de voorwaarde dat er een actieve samenwerking is tussen de Brede School en de uitvoerder, bijvoorbeeld door het inzetten van een sociaal-cultureel werker of een intern begeleider. Door de basisscholen via de Brede Scholen te betrekken bij de trajecten, wordt de drempel voor deelnemers om actief te worden op de school van de kinderen verlaagd. Voor duale trajecten sociale activering is samenwerking niet noodzakelijk. Het is belangrijk voor het welslagen van een traject dat kwalitatief goede NT2- en inhoudelijke lessen worden gegeven. Door de specialismen van verschillende aanbieders zal een duaal traject sociale activering in de praktijk vaak wel door twee aanbieders worden verzorgd.
- Indien de gemeente uitvoerders verplicht samen te werken met onderaannemers dan is het van belang dat dit in een vroegtijdig stadium bekend is, zodat een goede onderlinge afstemming over de inhoud van het traject en taakverdeling kan plaatsvinden tussen hoofdaannemer en onderaannemer.

Vervolgtrajecten

In bijna alle gesprekken, zowel met de deelnemers als de uitvoerders, kwam het onderwerp vervolgtrajecten naar voren. Voor veel deelnemers blijken de duale trajecten een eerste opstap voor een actiever en zelfstandiger bestaan. Zij zijn echter vaak nog niet in staat om door te stromen naar een vervolgtraject. Zij hebben daarvoor bijvoorbeeld nog extra lessen Nederlands nodig of meer sociale vaardigheidstraining.

- In de pilots sociale activering stromen de deelnemers, indien mogelijk, uit naar een vervolgactiviteit. Het blijkt echter dat passend vrijwilligerswerk of activiteiten in een wijkcentrum niet altijd te vinden zijn of beperkt beschikbaar. De uitvoerders hebben vaak geen zicht op alle mogelijkheden aan activiteiten en cursussen bij andere instellingen. Daar de meeste deelnemers aan duale trajecten sociale activering uitkeringsgerechtigd zijn, zou samenwerking met de Sociale Dienst een mogelijkheid zijn. De Sociale Dienst heeft mogelijk meer zicht op het aanbod in Tilburg. De begeleiders van de trajecten kunnen, gebruikmakend van deze kennis, de deelnemers ondersteunen met het vinden van een geschikte

vervolgactiviteit. In het bestek kan opgenomen worden dat de uitvoerders verantwoordelijk zijn voor de nazorg en door-/uitstroom van de deelnemers.

- De pilots opvoedingsondersteuning zijn minder gericht op uitstroom naar vervolgactiviteiten. Het doel is veeleer gelegen in een grotere participatie en betrokkenheid bij de basisschool van de kinderen. Het risico is echter dat de deelnemers na afloop van de cursus minder actief worden en de opgedane kennis vergeten. Dit zou kunnen worden voorkomen door in het bestek op te nemen dat de uitvoerders de duale trajecten uitbreiden met een aantal terugkomdagen, waarin aandacht is voor de activiteiten van de vrouwen. Op deze wijze wordt ook het groepsproces in stand gehouden en kunnen de vrouwen een voorbeeldfunctie voor elkaar vervullen.

BIJLAGEN

BIJLAGE 1**ONDERZOEKSVRAGEN***Kwantitatieve evaluatie van de pilots*

1. Wat zijn de kenmerken van de deelnemers die gestart zijn met de pilots?
2. Wat is de duur en intensiteit van de pilots?
3. Wat zijn de resultaten van de gestarte trajecten (afgerond, uitgevallen, nog in traject)?
4. Wat zijn de belangrijkste redenen voor uitval uit de trajecten?
5. Hoeveel deelnemers zijn na afronding van het traject doorgestroomd en waar zijn deze deelnemers naar toe doorgestroomd (bijvoorbeeld werk, vervolgscholing)?
6. Wat is de toename van de taalbeheersing van de deelnemers naar deelvaardigheid?

Kwalitatieve evaluatie van de pilots

7. Hoe ervaren de deelnemers de pilots?
 - a. Waren deelnemers voorafgaand aan de pilots op de hoogte van het doel?
 - b. Voldeden de pilots (en de behaalde resultaten) aan de verwachtingen van de deelnemers?
 - c. Zijn de deelnemers tevreden over de geboden begeleiding gedurende de pilots?
 - d. Hebben de pilots naar de mening van de deelnemers bijgedragen aan hun sociale en maatschappelijke integratie?
 - e. Wat zijn de belangrijkste knelpunten en succesfactoren die de deelnemers hebben ervaren?
8. Hoe ervaren de gemeente en de aanbieders van trajecten de pilots?
 - a. Hoe is de werving van de deelnemers verlopen?
 - b. Hoe is de begeleiding van de deelnemers verlopen?
 - c. Hoe verhouden naar de mening van de gemeente en de aanbieders de resultaten van de pilots zich tot de reguliere trajecten?
 - d. Hoe is de wisselwerking tussen taalonderwijs en opvoedingsondersteuning c.q. sociale activering vormgegeven?
 - e. Wat is naar de mening van de gemeente en aanbieders de meerwaarde van dergelijke trajecten, met name met betrekking tot de sociale en maatschappelijke integratie van de deelnemers?
 - f. Hoe is de samenwerking tussen de samenwerkende partijen (aanbieders, gemeente) verlopen?
 - g. Wat zijn de belangrijkste knelpunten en succesfactoren die de gemeente en de aanbieders hebben ervaren?

De rol van de gemeente

9. Op welke wijze heeft de gemeente haar rol ingevuld ten aanzien van de pilots?
- a. Hoe is de informatievoorziening vanuit de gemeente richting aanbieders verlopen, zowel voorafgaand aan als gedurende de pilots?
 - b. Welke rol heeft de gemeente aangenomen als regisseur?
 - c. Welke knelpunten hebben zich voorgedaan bij de aanbesteding van de pilots en welke mogelijkheden voor verbetering kunnen we signaleren?
 - d. Hoe is de aansturing van de pilots verlopen en welke instrumenten zijn daarvoor gebruikt?
 - e. Welke rol heeft de gemeente aangenomen als opdrachtgever?

Overzicht van de respondenten

	Pilot	Respondent	Organisatie
1	Sociale Activering SEW	Loes Martens	SEW
2	Sociale Activering Palet	Canan Yenice	Palet
3	Sociale Activering Palet	Astrid Pocornie	Wijkcentrum 't Sant
4	Sociale Activering Palet Sociale Activering SNV	Rachid Zerrouk	Manedi
5	Sociale activering CBV Opvoedingsondersteuning CBV/ aKWAmarijn/Brevo Markant	Angela van der Kloof	CBV
6	Sociale activering CBV Opvoedingsondersteuning CBV	Floor Baselier	CBV
7	Sociale Activering SNV	Marieke Sarton	SNV
8	Opvoedingsondersteuning aKWAmarijn	Corrie van Erve	Brede School aKWAmarijn
9	Opvoedingsondersteuning aKWAmarijn	Noor van Wijk	Twern
10	Opvoedingsondersteuning Brevo Markant	Ad van de Heijningen	Brede School Brevo Markant
11	Opvoedingsondersteuning Brevo Markant	Loes Versteegh	CBV
12	Opvoedingsondersteuning ROC MB/ Brede School Stockhasselt	Paul Hermans	ROC MB
13	Opvoedingsondersteuning Brede School Stockhasselt	José de Ponti	Brede School Stockhasselt
14	Opvoedingsondersteuning Brede School Stockhasselt	Jan Uytdewilligen	Basisschool de Lochtenbergh
15	Opvoedingsondersteuning Brede School Stockhasselt	Francis Santegoeds	Basisschool de Regenboog
16	Opvoedingsondersteuning Brede School Stockhasselt/ Intop	Mireille van Ballegooijen	Intop

Groepsgesprekken met deelnemers

	Aantal deelnemers per gesprek	Betrokken pilots
1	8 vrouwen	Sociale Activering: pilot Palet (3), pilot CBV groep A (2) en pilot CBV groep B (2)
2	1 man, 1 vrouw	Sociale Activering: pilot SNV
3	2 vrouwen	Opvoedingsondersteuning: pilot CBV groep A (1) en pilot CBV groep B (1)
4	7 vrouwen	Opvoedingsondersteuning: pilot aKWAmarijn
5	4 vrouwen	Opvoedingsondersteuning: pilot Stockhasselt, basisschool de Lochtenbergh
6	8 vrouwen	Opvoedingsondersteuning: pilot Intop, basisschool Aboe-el-Chayr

BIJLAGE 3

Overzicht van de pilots

Type traject:	sociale activering
Hoofdaanbieder:	Stichting Experimenten Werkgelegenheid (SEW)
Werving en selectie volgens projectplan:	
<i>Deelnemersprofiel:</i>	Vrouwen, 40-55 jaar, vaak alleenstaand (functioneel) analfabeet, gezondheidsproblemen, geïsoleerd bestaan
<i>Wijze van werven:</i>	deelnemers aan ander traject SEW
<i>Aantal deelnemers:</i>	15-20 deelnemers
Doelperspectief:	
op een of andere wijze actief worden in de samenleving	
Begeleiding:	
dagelijkse begeleiders aangestuurd door groepsmentor	
Inhoud trajecten:	
<i>Onderdelen:</i>	
Nederlandse taal (spreekvaardigheid), sociale activering (fysieke conditie, sociaal netwerk, opvoeding, schuldenproblematiek, deelname aan samenleving)	
<i>Invulling sociale activering/opvoedondersteuning:</i>	
beweging, behandeling onderwerpen als gezondheid, voeding, Nederlandse cultuur, eigencultuur, thuissituatie, opvoeding, excursies, computerlessen, nailessen	
<i>Invulling duale karakter:</i>	
In de Nederlandse lessen worden de inhoudelijke lessen voorbereid en herhaald	
<i>Uur per week:</i>	
1 sept tot 1 dec 3 dagdelen van 3,5, 1 dec- 1 maart 4 dagdelen, 1 mrt tot 1 juli 5 dagdelen (dagdeel is 3,5 uur)	
<i>Looptijd:</i> september 2003 tot juli 2004	
<i>Materiaal:</i> materiaal van GGD, van SEW	
<i>Uitvoerder NT2:</i> Sie se Pol	
<i>Uitvoerder overige onderdelen:</i> SEW	
Relatie gemeente aanbieders:	
<i>Samenwerkingspartners:</i>	
Bureau Jeugdzorg, GGD, diëtiste, huisarts, fysiotherapeute, IMW (instituut voor mtsch. werk) CMRT (Centrum voor motorische Remedial Teaching)	
<i>Afspraken met gemeente:</i>	
uitvoerder streeft er naar om deelnemers aantoonbaar vorderingen te laten maken op het gebied van sociale redzaamheid (beheersing Nederlands, gezondheid, thuissituatie, sociale contacten en participatie)	

Type traject:	sociale activering
Hoofdaanbieder:	Palet
Werving en selectie volgens projectplan:	
<i>Deelnemersprofiel:</i>	allochtone mannen en vrouwen uit Tilburg West
<i>Wijze van werven:</i>	Werving gebeurt door Steunpunt Marokkanen, Somaliërs en Turks Ouderpunt
<i>Aantal deelnemers:</i>	8-12 deelnemers
Doelperspectief:	
beschikken over noodzakelijke mondelinge taalvaardigheid in een beoogd sociaal domein, inzicht in talige communicatieve belemmeringen, initiatieven toont om deel te nemen aan sociaalgerelateerde activiteit, bewust van positie in samenleving	
Begeleiding:	
door wijkvoorziening 3-West, 4 uur per week individueel	
Inhoud trajecten:	
<i>Onderdelen:</i>	
NT2 (m.n. mondelinge vaardigheden), sociale activering	
<i>Invulling sociale activering/opvoedondersteuning:</i>	
kennis maken met voorzieningen in de wijk, oriëntatie op vrijwilligerswerk, vrijetijdsbesteding of vervolgcursussen	
<i>Invulling duale karakter:</i>	
wordt niet aangegeven. Er wordt Nederlands en sociale activering aangeboden	
<i>Uur per week:</i> 2 dagdelen per week, 3 klokuren	
<i>Looptijd:</i> november 2003 tot en met juli 2004 (in contract jan 2004 t/m juli 2004)	
<i>Materiaal:</i> taalaanbieder ontwikkelt cursus mondelinge taalvaardigheid en screeningsprotocol om leerbehoeftes en capaciteiten in kaart te brengen	
<i>Uitvoerder NT2:</i> Manedi (Marokkaans Nederlandse dialoog)	
<i>Uitvoerder overige onderdelen:</i> Palet, wijkcentrum 't Sant	
<i>Overig:</i>	
Relatie gemeente aanbieders:	
<i>Samenwerkingspartners:</i>	
Wijkvoorziening 3-West, Wijkcentrum 's Sant en Manedi	
<i>Afspraken met gemeente:</i>	
uitvoerder streeft ernaar om deelnemers aantoonbaar vorderingen te laten maken op het gebied van sociale zelfredzaamheid	

Type traject:	sociale activering
Hoofdaanbieder:	Centrum Buitenlandse Vrouwen
Werving en selectie volgens projectplan:	
<i>Deelnemersprofiel:</i>	vrouwen van 20 tot 60 jaar (3 groepen, beginner, midden en gevorderd)
<i>Wijze van werven:</i>	Werving uit deelnemersbestand CBV, verder via SEW, ROC, START< Kliq en Sociale Zaken
<i>Aantal deelnemers:</i>	8-12 deelnemers per groep
Doelperspectief:	
verhogen praktische taalvaardigheid (spreken en luisteren), verhogen zelfredzaamheid op gebied van openbare en algemene instellingen, gerelateerd en vrijwilligerswerk, inkomen, werk en scholing	
Begeleiding:	
CBV	
Inhoud trajecten:	
<i>Onderdelen:</i>	
NT2 (vooral spreken en luisteren), aandacht voor leerstijl en houding en werkhouding, rollenspel, excursies	
<i>Invulling sociale activering/opvoedondersteuning:</i>	
houding en handelingsvaardigheden, kennis van maatschappelijke domeinen, leerstijl, leerhouding en werkhouding	
<i>Invulling duale karakter:</i>	
taal centraal over relevante onderwerpen en dmv rollenspel	
<i>Uur per week:</i> 2 dagdelen per week, 2,5 uur	
<i>Looptijd:</i> laag en midden van 1 okt tot 1 juli 2004, gevorderden tot 1 feb 2004	
<i>Materiaal:</i> aangepaste leergang Nederlandse taal voor doelgroep CBV, ontwikkeld in samenwerking met MaNeDi	
<i>Uitvoerder NT2:</i> CBV	
<i>Uitvoerder overige onderdelen:</i> CBV	
<i>Overig:</i>	
Relatie gemeente aanbieders:	
<i>Samenwerkingspartners:</i>	
Start, Kliq, Thebe, GGD, Twern, OBD en Sociale Zaken	
<i>Afspraken met gemeente:</i>	
uitvoerder streeft ernaar om deelnemers aantoonbaar vorderingen te laten maken op het gebied van sociale zelfredzaamheid	

Type traject:	sociale activering
Hoofdaanbieder:	Stichting Nieuwkomers en Vluchtelingenwerk
Werving en selectie volgens projectplan:	
<i>Deelnemersprofiel:</i>	inburgeraars van 45 jaar of ouder met grote afstand tot arbeidsmarkt m.n. vluchtelingen met laag taalniveau
<i>Wijze van werven:</i>	NV, selectie uit hun bestand, mailing naar instellingen, persoonlijke benadering van kandidaten
<i>Aantal deelnemers:</i>	8-12 deelnemers
Doelperspectief:	
door educatief aanbod en intensieve persoonlijke begeleiding isolement te voorkomen	
Begeleiding:	
door SNV	
Inhoud trajecten:	
<i>Onderdelen:</i>	
NT2 (vooral spreken en luisteren), sociale activering gerelateerd aan praktijksituaties (op individueel niveau ingevuld)	
<i>Invulling sociale activering/opvoedondersteuning:</i>	
groepsbijeenkomsten en praktijkopdrachten, oriëntatie op sociale activiteiten, stimuleren contacten met autochtonen	
<i>Invulling duale karakter:</i>	
bij aanvang nadruk op taal, daarna meer op sociale activering	
<i>Uur per week:</i> 2 dagdelen plenair, 1 dagdeel praktijk	
<i>Looptijd:</i> november 2003 tot 1 juli 2004	
<i>Materiaal:</i> taalaanbieder heeft cursussen, sociale activering op individueel niveau	
<i>Uitvoerder NT2:</i> Manedi	
<i>Uitvoerder overige onderdelen:</i> Stichting Nieuwkomers en vluchtelingenwerk, De Twern (welzijn)	
<i>Overig:</i>	
Relatie gemeente aanbieders:	
<i>Samenwerkingspartners:</i>	
SNV, MaNEdi, het Twern	
<i>Afspraken met gemeente:</i>	
positieve uitstroom van minimaal 60 % (vrijwilligerswerk of deelname aan regulier onderwijs, ouderenwerk, informatieve, creatieve of sportieve cursussen, sociale activiteiten op buurt of wijkniveau)	

Type traject:	opvoedondersteuning
Hoofdaanbieder:	Brede School aKWAmarijn
Werving en selectie volgens projectplan:	
<i>Deelnemersprofiel:</i>	opvoeders mn Turkse en Marokkaanse moeders in de wijken Korvel, Westend en Sint Anna
<i>Wijze van werven:</i>	Via CBV, via samenwerkingspartners van de Brede School
<i>Aantal deelnemers:</i>	12-20 deelnemers
Doelperspectief:	
Vergroten participatie in wijk, school en peuterspeelzaal	
Begeleiding:	
CBV, sociaal cultureel werker Brede School	
Inhoud trajecten:	
<i>Onderdelen:</i>	
praatlessen (Nederlands) en voorlichtingslessen	
<i>Invulling sociale activering/opvoedondersteuning:</i>	
voorlichtingslessen en praktijkopdrachten	
<i>Invulling duale karakter:</i>	
praatlessen behandelen de thema's van opvoedondersteuning, rollenspel	
<i>Uur per week:</i> 2 dagdelen van 2 uur	
<i>Looptijd:</i> oktober 2003 tot 1 juli 2004	
<i>Materiaal:</i> methode van VETC	
<i>Uitvoerder NT2:</i> CBV	
<i>Uitvoerder overige onderdelen:</i> CBV, VETC (voorlichters in eigen taal)	
<i>Overig:</i>	
Relatie gemeente aanbieders:	
<i>Samenwerkingspartners:</i>	
Twern, CBV, VETC	
<i>Afspraken met gemeente:</i>	

Type traject:	opvoedondersteuning
Hoofdaanbieder:	Brevo Markant
Werving en selectie volgens projectplan:	
<i>Deelnemersprofiel:</i>	ouders van allochtone leerlingen op basisschool
<i>Wijze van werven:</i>	
<i>Aantal deelnemers:</i>	
Doelperspectief:	
vergroten communicatie met school over sociale competentie, toename participatie ouders op school;	
Begeleiding:	
CBV	
Inhoud trajecten:	
<i>Onderdelen:</i>	
Praatlessen en VETC (voorlichting in eigen taal)	
<i>Invulling sociale activering/opvoedondersteuning:</i>	
voorlichting in eigen taal, rollenspel	
<i>Invulling duale karakter:</i>	
praatlessen zijn gericht op versterken vaardigheden die nodig zijn bij opvoedondersteuning	
<i>Uur per week:</i> 2 dagdelen van 2,5 uur	
<i>Looptijd:</i> oktober 2003 tot 1 juli 2004	
<i>Materiaal:</i> methode van VETC	
<i>Uitvoerder NT2:</i> CBV	
<i>Uitvoerder overige onderdelen:</i> VETC, CBV	
<i>Overig:</i>	
Relatie gemeente aanbieders:	
<i>Samenwerkingspartners:</i>	
CBV	
<i>Afspraken met gemeente:</i>	

Type traject:	opvoedondersteuning
Hoofdaanbieder:	ROC Midden-Brabant
Werving en selectie volgens projectplan:	
<i>Deelnemersprofiel:</i>	ouders/opvoeders van schoolgaande kinderen in de leeftijd van 4-12 jaar
<i>Wijze van werven:</i>	via ROC MB
<i>Aantal deelnemers:</i>	8-16 deelnemers
Doelperspectief:	
vergroten taal, kennis en verbeteren houding	
Begeleiding:	
Inhoud trajecten:	
<i>Onderdelen:</i>	
NT2 op ROC, opvoedondersteuning op basisschool	
<i>Invulling sociale activering/opvoedondersteuning:</i>	
informatie, praktijkopdrachten	
<i>Invulling duale karakter:</i>	
<i>Uur per week:</i> 2 dagdelen NT2, 1 dagdeel opvoedondersteuning	
<i>Looptijd:</i> september 2003 tot 1 juli 2004	
<i>Materiaal:</i>	
<i>Uitvoerder NT2:</i> ROC MB, afdeling open school	
<i>Uitvoerder overige onderdelen:</i> ROC MB	
<i>Overig:</i>	
Relatie gemeente aanbieders:	
<i>Samenwerkingspartners:</i>	
ROC MB en brede scholen	
<i>Afspraken met gemeente:</i>	

Type traject:	opvoedondersteuning
Hoofdaanbieder:	Centrum Buitenlandse Vrouwen
Werving en selectie volgens projectplan:	
<i>Deelnemersprofiel:</i>	jonge allochtone moeders beginniveau, en middenniveau
<i>Wijze van werven:</i>	werving uit bezoekers en deelnemersbestand CBV, via ROC, SEW, sociale zaken
<i>Aantal deelnemers:</i>	8-12 deelnemers
Doelperspectief:	
vergroten taalvaardigheid, houding en vaardigheden, kennis, leerstijl, leer- en werkhouding	
Begeleiding:	
CBV	
Inhoud trajecten:	
<i>Onderdelen:</i>	
praatlessen en opvoedondersteuning	
<i>Invulling sociale activering/opvoedondersteuning:</i>	
informatie, praktijkopdrachten (meehelpen in crèche), excursies	
<i>Invulling duale karakter:</i>	
door middel van praatlessen in Nederlands werken aan praktische opdrachten ter versterking van vaardigheden	
<i>Uur per week:</i> 2 dagdelen van 2,5 uur	
<i>Looptijd:</i> september 2003 tot juli 2004	
<i>Materiaal:</i>	
<i>Uitvoerder NT2:</i> CBV	
<i>Uitvoerder overige onderdelen:</i> CBV	
<i>Overig:</i>	
Relatie gemeente aanbieders:	
<i>Samenwerkingspartners:</i>	
Thebe, GGD, SOM, Bots, Twern, OBT	
<i>Afspraken met gemeente:</i>	

Type traject:	opvoedondersteuning
Hoofdaanbieder:	Bredeschool Stokhasselt
Werving en selectie volgens projectplan:	
<i>Deelnemersprofiel:</i>	ouders/opvoeders van kinderen 2-6 jaar op betrokken peuterspeelzaal of basisschool (eventueel ouders 6-12 jaar)
<i>Wijze van werven:</i>	persoonlijke benadering op school, peuterspeelzaal, wijkcentrum en ROC, folders
<i>Aantal deelnemers:</i>	10-15 deelnemers per groep (3 scholen)
Doelperspectief:	
Begeleiding:	
Inhoud trajecten:	
<i>Onderdelen:</i>	
NT2 en opvoedondersteuning	
<i>Invulling sociale activering/opvoedondersteuning:</i>	
ouderbetrokkenheid, methode van het ROC	
<i>Invulling duale karakter:</i>	
<i>Uur per week:</i> 2 dagdelen van 3 uur	
<i>Looptijd:</i> september 2003 tot juli 2004	
<i>Materiaal:</i> Wat is de basisschool	
<i>Uitvoerder NT2:</i> ROC MB op twee scholen, Intop op één school	
<i>Uitvoerder overige onderdelen:</i> ROC MB op twee scholen, Intop op één school	
<i>Overig:</i>	
Relatie gemeente aanbieders:	
<i>Samenwerkingspartners:</i>	
ROC MB, Brede School Stokhasselt, Intop	
<i>Afspraken met gemeente:</i>	

Type traject:	opvoedondersteuning
Hoofdaanbieder:	Intop
Werving en selectie volgens projectplan:	
<i>Deelnemersprofiel:</i>	vrouwelijke oudkomers met kinderen op de basisschool Aboe el Chayr
<i>Wijze van werven:</i>	
<i>Aantal deelnemers:</i>	8-15 deelnemers per groep
Doelperspectief:	
Begeleiding:	
trajectbegeleider aangewezen door Intop	
Inhoud trajecten:	
<i>Onderdelen:</i>	
NT2 (alle onderdelen) , opvoedkundige ondersteuning en ouderparticipatie	
<i>Invulling sociale activering/opvoedondersteuning:</i>	
voorlichting, praktijkopdrachten	
<i>Invulling duale karakter:</i>	
Ouderparticipatie en taalvaardigheid	
<i>Uur per week:</i> 2 dagdelen van 3 uur	
<i>Looptijd:</i> start half januari 2004	
<i>Materiaal:</i> De basis, Alfa, ik leer lezen, Opvoeden zo	
<i>Uitvoerder NT2:</i> Intop	
<i>Uitvoerder overige onderdelen:</i> Intop	
<i>Overig:</i>	
Relatie gemeente aanbieders:	
<i>Samenwerkingspartners:</i>	
<i>Afspraken met gemeente:</i>	

Tabellen bij hoofdstuk 6

Tabel B4-1 Niveau Nederlands bij aanvang van de pilots per deelvaardigheid

	Spreken	Luisteren	Schrijven	Lezen
Niveau 0	32,9	51,0	14,8	14,2
Niveau 1	47,1	27,7	18,7	18,7
Niveau 2	9,0	9,7	4,5	5,2
Onbekend	11,0	11,6	61,9	61,9
Totaal (N)	155	155	155	155

Tabel B4-2 Percentage deelnemers dat ten minste één niveau hoger heeft gehaald op de eindtoets per pilot

Onderwijsaanbieder	Spreken	Luisteren	Schrijven	Lezen
Intop (10)	50,0	70,0	40,0	20,0
BS De regenboog/ROC (N = 10)	60,0	40,0	50,0	40,0
BS De Lichtenbergh/ROC (N = 5)	20,0	20,0	20,0	20,0
BS Thomas Moore/ROC (N= 8)	12,5	14,3	12,5	12,5
aKWAmarijn/CBV (N = 15)*	0,0	33,3	-	-
Brevo Markant/CBV (N = 6)*	0,0	50,0	-	-
CBV opvoedingondersteuning (N = 16)*	50,0	37,5	-	-
Palet/Manedi (N = 11)	90,9	90,9	72,8	90,9
SNV/Manedi (N = 6)	66,7	100,0	66,7	66,7
CBV sociale activering (N = 18)	33,3	27,8	-	-
SEW/Sie se Pol (N = 21)	61,9	14,3	-	-

N.B. de percentages hebben soms betrekking op zeer beperkte aantallen.

* mogelijk liggen deze percentages hoger. Er zijn aanwijzingen dat de resultaten onzorgvuldig zijn gerapporteerd aan de gemeente door de uitvoerder. De gemeente heeft dit echter niet meer kunnen verifiëren voor de oplevering van het eindrapport

Tabel B4-3 Resultaten op de eindtoets per beginniveau Nederlands per deelvaardigheid

Beginniveau	Eindniveau 0		Eindniveau 1		Eindniveau 2		Eindniveau 3		Totaal
	Abs	%	Abs	%	Abs	%	Abs	%	
Spreken niveau 0	21	44,7	23	48,9	1	2,1	2	4,3	47
Spreken niveau 1	9	13,4	34	50,7	22	32,8	2	3,0	67
Spreken niveau 2	1	8,3	2	16,7	5	41,7	4	33,3	12
Totaal	31		59		28		8		126
Luisteren niveau 0	45	60,0	29	38,7	0	0	1	1,3	75
Luisteren niveau 1	5	12,8	17	43,6	17	43,6	0	0	39
Luisteren niveau 2	1	9,1	1	9,1	5	45,5	4	36,4	11
Totaal	51		47		22		5		125
Schrijven niveau 0	12	60,0	6	30,0	1	5,0	1	5,0	20
Schrijven niveau 1	4	16,0	9	36,0	10	40,0	2	8,0	25
Schrijven niveau 2	0	0	1	20,0	1	20,0	3	60,0	5
Totaal	16		16		12		6		50
Lezen niveau 0	13	72,2	4	22,2	1	5,6	0	-	18
Lezen niveau 1	4	15,4	8	30,8	13	50,0	1	3,8	26
Lezen niveau 2	0	0	1	16,7	2	33,3	3	50,0	6
Totaal	17		13		16		4		50